

REVISTA CULTULUI MOZAIC

APARE BILUNAR

Anul XI - Nr. 135 • 15 MARTIE 1966 - ADAR - NISAN 5726 • 12 pagini, 1 leu
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI - STR. DIMITRIE RACOVITĂ, 8 TEL. 13.25.38

Împlinirea a 400 de ani de la apariția codului religios mozaic, „Sulhan Aruch”, continuă să fie marcat în toate așezările evreiești. În Israel a fost organizată o adunare comemorativă, în cadrul căreia a fost evocată personalitatea lui Iosef Karo, autorul tratatului.

REUVEN BRAININ

CARTEA ETERNĂ

Marele scriitor în limbile ebraică și idiş, Reuven Brainin s-a născut în anul 1862 și a murit la sfârșitul anului 1939. Timp de 60 de ani a scris în limbile ebraică, rusă, germană, idiş și a publicat un număr impresionant de cărți, articole, eseuri, descrieri de cele mai variate teme și conținuturi. De tinăr a fost un „inovator”, un pionier. Brainin a căutat să introducă cultura occidentală în comunitățile evreiești din răsărit, publicând în ziarul său „Răsărit și apus” articole, scrisori, eseuri și convorbiri cu cele mai cunoscute personalități ale vremii.

Au trecut mai bine de o sută de ani de la nașterea lui, dar timpul nu a știrbit valoarea operei sale. Publicăm mai jos eseuul său despre Biblie.

De zeci de ori am învățat Biblia, am citit-o și recitit-o; de zeci de ori m-am adîncit în ea, și dacă se poate spune, am „reîrăit” „cartea cărților”. De fiecare dată Biblia îmi apare ca o carte cu totul nouă, ca și cum atunci aș citi-o pentru prima dată.

Atît de veche și totuși atît de nouă! Atît de departe și totuși atît de aproape de noi! Biblia a fost prima carte pe care am citit-o, sau mai bine zis pe care am început s-o învăț și vreau să cred, sper, că va fi cartea pe care o voi citi pînă în ultima clipă a vieții.

Multe cărți am citit în viața mea; am citit cărți care mi-au mișcat sufletul, mi-au îmbogățit spiritul, mi-au revoluționat ideile, sentimentele, mi-au modificat simpatiiile și antipatiile. Cu toate acestea, pînă astăzi (și vreau să cred, pînă în ultima clipă a vieții mele) Biblia a rămas pentru mine cea mai bună, mai frumoasă și profundă carte.

Orice altă carte o citesc (în cel mai bun caz: o studiez) Biblia însă o trăiesc. În ochii spiritului meu Biblia este suflet din sufletul meu, cel de al doilea suflet al poporului meu, chintesenta celei mai înalte, mai curate și celei mai nobile creații a poporului meu.

Sînt clipe în viața mea cînd privesc toate cărțile, tipărite și scrise, cu ochii lui Hamlet. În viața mea există clipe de disperare și clipe cînd înțelegîndu-le cărților, filozofia, poezia lor mă apasă și-mi strivesc personalitatea. În astfel de momente toate cuvintele frumoase și spirituale îmi apar ca niște fraze goale, găunoase, fără pic de conținut: ca un cer fără Dumnezeu, ca un altar stîns, ca o floare ofilită, ca un trup lipsit de viață. În astfel de clipe se sting toate luminile spiritului meu; pier toate speranțele inimii mele și îndurerat ca un cuvînt de mîngîiere, un cuvînt izbăvitor, cuvîntul cu adevărat viu, capabil să mă salveze... Atunci deschid Biblia și citesc din profeții noastre — și mă simt mîngîiat. Cuvîntul mintuitor stă în fața mea, strălucește în fața ochilor mei.

Fiecare cuvînt al profeților aruncă fulgere, fulgere care luminează abisuri fără fund. Fiecare verset e ca un tunet purificator. Și un surd îl aude și un orb îl vede! Cînd sufletul mi-e bolnav, cînd inima mea singurează, cînd universul întreg îmbracă pentru mine zăbranic negru, atunci deschid Biblia și în ea găsesc balsamul, elixirul vieții, întărire și tălmădire. Citesc din profeții noastre, citesc din Psalmi, și sînt tălmăduit.

Și, dacă deschizînd paginile Bibliei mele, mai ales la psalmi, veți observa pete să știți — mi-e rușine să vi-o spun — că sînt urme de lacrimi. Un șir lung de generații a citit această carte și citind a vărsat lacrimi amare, fierbinți și disperate; în același timp însă părinții, moșii și strămoșii mei au aflat în această carte mîngîiere și forță.

În fiecare dimineață citesc un capitol sau altul din Biblie. Lectura aceasta îmi dăruiește

puteri spirituale și curaj pentru tot restul zilei. Capitolul pe care-l citesc zilnic din bătrînii profeți mă transportă într-o lume cu totul diferită, într-o altă atmosferă. Strămoșii noștri se aruncau în foc pentru Biblie. Fiecare cuvînt, fiecare slovă a ei a fost și este sacră. Din toate creațiunile noastre naționale, din toate străvechile noastre comori culturale a rămas această carte, din care toate popoarele au sorbit puteri. Această carte noi am creat-o, am menținut-o în viață.

Pentru mine Biblia nu este numai cea mai grandioasă carte a trecutului ci și a viitorului. Și în viitor spiritele alese vor găsi în Biblie izvoare noi, proaspete și vesnic înviorătoare. Nenumărate generații au sorbit din aceste izvoare; și își vor astîmpăra setea la aceste izvoare.

VIZITA EMNENȚEI SALE ȘI DOAMNEI ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN ÎN ELVEȚIA

După convorbirile avute cu diverse organizații și comunități evreiești la Geneva, dl. Șef rabin și d-na dr. Rosen au dat curs invitației ce le-a fost adresată de către conducerea comunității evreiești din Zürich, în frunte cu președintele ei dr. Walter Wrechner și au sosit în acel oraș în ziua de joi 17 februarie 1966.

Sîmbătă 19 februarie 1966, (Sabat sekalim). Eminența sa a rostit o erudită predică despre „Etica jumătății de șekel” în fața unei mari mulțimi de enoriași care a umplut pînă la refuz marele templu din Zürich.

În seara aceleiași zile dl. și d-na dr. Wrechner, președintele comunității evreiești din Zürich au oferit o recepție în cinstea oaspeților, la care au luat parte frunți ai intelc-tualității evreiești din acest oraș.

Duminică 20 februarie a avut loc în sala-nea comunității o recepție oferită de conducerea comunității.

Luni 21 februarie Eminența sa a rostit în sala de conferințe a comunității prelegerea despre „Drept și dreptate în legislația biblică”, iar miercuri 23 februarie dl. Șef rabin a vorbit în aceiași sală despre „Rezistența spirituală iudaică”. Ambele conferințe au fost urmărite cu un viu interes de un public numeros, care s-a arătat extrem de impresionat de conținutul lor.

Sîmbătă 26 februarie 1966 dl. Șef rabin și d-na dr. Rosen au fost la Arose oaspeții d-lui dr. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc, care se află în această localitate la odihnă. A avut loc o lungă convorbire, într-un spirit de cordialitate și prietenie.

ECOURI DE PRESĂ

Ziarul „Neue Züricher Zeitung” din 26 februarie 1966 publică următoarele:

Șef Rabinul din România la comunitatea evreiască din Zürich.

„Înainte comunității evreiești din Zürich a rostit două conferințe Șef rabinul din România dr. Moses Rosen, care a petrecut câteva zile în Elveția spre a avea unele convorbiri cu organizații evreiești. Șef rabinul dr. Rosen, care e și președintele Federației Comunității Evreiești din România, a adus colectivității evreiești din Zürich salutul evreilor români, la începutul primei sale conferințe, înaintea unui mare auditoriu, despre „Drept și dreptate în legislația biblică”. D-na a conchis că în concepția iudaică legiunile sale se extind nu numai asupra raporturilor dintre Dumnezeu și om, ci și asupra acelor dintre un om și celălalt.

Nu e o întîmplare că un popor ca acel al evreilor, care a suferit atît de mult de pe urma nedreptății, și-a făcut din dreptate supremul său ideal.

A doua seară a fost consacrată conferinței despre „Rezistența spirituală evreiască”. Oratorul a evocat răscoala din ghetoul Varșoviei ca simbol al rezistenței iudaice și a arătat cum s-a repetat de atî-

(Continuare în pag. IV-a)

MICHEL ANGELO:
DAVID

PRIMELE TIPĂRITURI EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

Cea mai veche tipăritură ebraică din România are ca autor pe teologul protestant Kaposi Samuel și poartă titlul de „Memoriale hebraicum exhibens lexicum hebraicū compendium, metricum prodromum gramaticum hebraicū metricū”. Este deci o lucrare de gramatică și lexicografie ebraică în versuri. S-a tipărit la Cluj în anul 1689.

De la acest fapt izolat au trecut peste 130 ani, cînd se semnalează la Iași, în 1833, prezența unui atelier cu litere ebraice care a tipărit un calendar mozaic pe anul 5594 (1833—1834). Editorii acestui calendar: Pinchas Șoichet, Ischrah Bogen și Hirș Goldschmidt au fost trași la răspundere pentru că n-au prezentat tipărirea spre cenzurare.

În cursul anului 1833 „Briașla nației evreiești din Iași” se adresează în repetate rînduri „departamentului administrației lucrărilor din Iaștru”, adică ministerului de interne, cerînd dreptul de a deschide în Iași o tipog-

rafie ebraică privilegiată. Comunică că au meșteri și mașini pentru acest scop (Arhivele Statului Iași. Transport 1764, opis 2013, dosar 4193, fila 15). Cererea este semnată de un număr de 60 frunți ai obștei ieșene, printre ei unii cunoscuți ca bancheri, angroșiști, alții ca erudiți. Deși au obținut aprobarea la 1 decembrie 1833 (Ibid. fila 16) nu avem știri să fi funcționat tipografia.

După o informare din „Revista israelită” (1888 pag. 378) există în Iași o tipografie cu litere ebraice în anul 1838. Nu cunoaștem nici o tipăritură a ei.

În schimb se constată o intensă activitate tipografică în ebraică și idiş în anii 1842—1843. Ea se desfășoară sub egida cunoscutului dascăl, scriitor, publicist, pedagog și tipograf moldovean, neobositul Cheorche Asachi. Se știe că acesta înființează în 1830 institutul tipografic „Albina” și obținuse un privilegiu

de 15 ani. Prețul urcat al zecilor de mii de cărți evreiești ce se importau anual în Moldova și Țara Românească din Rusia, Austria, Galiția, Turcia, etc. a trezit în mintea cititorilor oameni întreprinzători ideea de a deschide sau redeschide o tipografie cu litere ebraice. Afîind de acest plan Gh. Asachi s-a folosit de privilegiul său (deși mai existau 2 tipografii — una a Mitropoliei Moldovei, alta a lui M. Kogălniceanu) pentru a încheia tovărășie cu cei trei tipografi. La 9 iunie 1842 Gh. Asachi adresa celor în drept o cerere să-i aprobe deschiderea unei secții ebraice pe lîngă tipografia sa (Ibid. fila 23).

Prima carte ebraică ieșită din teascurile „Albinei” pare să fi fost „Avakot Rochel” de Rabi Mekir, care poartă ca dată de apariție anul 1842.

I. KARA

(Continuare în pag. IV-a)

ÎNADOIEREA ÎN ȚARĂ A D-LUI ȘEF RABIN ȘI A D-NEI DR. MOSES ROSEN

În ziua de 15 martie s-au înapoiet în țară Eminența Sa d. Șef. rabin și d-na dr. Moses Rosen.

Pe aeroportul Băneasa au fost întâmpinați de conducerea Federației Comunităților Evreiești (M) și a Comunității evreilor din București, de președinți și efori de sinagogi, clerici și credincioși.

A fost de față d. director Ion Onțanu, reprezentînd Departamentul Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri.

Marea schismă dintre karaiți și rabaniți

În articolul „Exilarhii”, publicat în nr. 121 al revistei noastre am arătat că pe la mijlocul secolului XIII, Anan ben David fiind împiedicat de gaonim să devină exilarh s-a auto-proclamat anti-exilarh, fondind secta karaiților. Acesta a fost începutul marelui schisme dintre karaiți și rabaniți, a unei controverse pătimașe ce s-a perpetuat de-a lungul secolelor, până în epoca noastră.

Esența învățăturii acestei secte consta în repudierea tradițiilor orale ale iudaismului rabinic, așa cum sint înfățișate în Mișna și Talmud. Respingând aceste scrieri, karaiții susțineau că biblia, numai biblia, este unica sursă a învățăturii și legislației mozaice. Pe stindardul lor karaiții au înscris cuvintele psalmistului: „Tora Domnului este perfectă!” și au proclamat principiul integrității legii lui Moșe. Tora scrisă, respingându ei, este perfectă și lîmpede iar detaliile absconse puteau fi extrase prin metoda exegetică a căutării, prin analize filozofice, prin definirea precisă a termenilor cuprinși în text.

În opoziție cu acest punct de vedere exclusivist, rabaniții au susținut că fără interpretarea și completarea dată de tradiție Tora scrisă ar rămîne o carte închisă, incompletă, întrucît cele mai multe dintre poruncile sale sînt expuse în termeni generali, deseori fără detaliile absolut necesare în vederea punerii lor în practică. Un exemplu caracteristic în această privință îl oferă legile Sabatului, care în Mișna sînt descrise drept „munți suspendați de un fir de păr cu o foarte delicată bază structurală”.

În afara divergențelor de principii, karaiții se deosebeau de rabaniți prin numeroase practici religioase. Astfel, ei respingeau preceptele de teŃilin și mezuza, ca și cea de a doua zi a marilor sărbători. Ei duceau o viață de sărăcie și ascetism, se abțineau de a consuma carne și vin, poșteau des și umblau îmbrăcați în straie sărăcăcioase. Ei se dedicau studiului și rugăciunilor.

Karaiții se deosebeau de ceilalți și prin calendarul adoptat: în timp ce calendarul rabanit era precalculat, al karaiților era stabilit după luna nouă. Aceasta a fost una din cauzele unei spărături adînci dintre cele două comunități.

Ritualul sinagoga al karaiților era complet diferit. Ei erau împotriva rugăciunilor și compozițiilor obișnuite, cartea lor de ru-

găciuni fiind o culegere de versete și capitole biblice, mai ales psalmi. Închinarea pînă la pămînt și ridicarea mîinilor spre cer, abandonate de iudaismul tradițional, au fost reintroduse de karaiți.

Ca orice fenomen al vieții, scindarea iudaismului și apariția sectei karaite nu a avut numai laturi negative, ci și unele aspecte pozitive. Astfel, problemele ridicate de acest curent ca și critica formulată de el a siliit iudaismul tradițional să-și revizuiască bazele, să-și definească mai lîmpede principiile, să caute noi răspunsuri la practici de mult acceptate. Cîemarea karaiților spre reintroducere la biblie a dat un puternic imbold studiului cărții sfinte. În acest sens este semnificativ faptul că cel mai important polemist împotriva ereziei karaite, Saadia Gaon, a fost primul comentator metodic al bibliei. Saadia a scris un amplu comentariu la Pentateuch, a alcătuit prima gramatică ebraică și a fost primul lexicograf ebraic.

Curentul karait și mișcarea religioasă ce i-a urmat au creat un climat spiritual de căutări și au dat imbold studiului valorilor tradiționale ale iudaismului. Totodată, această mișcare a dat imbold și altor domenii, printre care filozofia religiei, exegezei biblice și lingvisticii ebraice.

TREI MII DE ANI DE ISTORIE

Intîmplări și evenimente petrecute cu trei mii de ani în urmă au fost evocate de descoperirea făcută în deșertul Neghev de o expediție ar. eologică condusă de profesorul I. Aarony. Făcînd săpături la 4 km. nord de noul oraș Arad, expediția a dezgropat ruinele unei cetăți pe care regele Solomon a construit-o spre a proteja drumul de caravane dinspre Edom spre Eilat.

Plasată într-un important punct strategic, așezarea a fost teatrul unor evenimente dramatice. În decurs de 400 de ani, de la epoca regelui Solomon și pînă la dărîmarea primului templu, cetatea a fost distrusă de șase ori. Aproape în fiecare generație localnicii au fost nevoiți să fugă din fața cîmpitorilor, dar de fiecare dată s-au înapoiat, au refăcut cetatea și și-au reluat viața de la început.

Ultima oară cetatea a fost distrusă în anul 587 înaintea erei noastre, iar locuitorii ei au fost duși în exil în Babilon. Timp de două milenii și jumătate aceste locuri au stat cu totul părăsite, iar vînturile deșertului aduceau valuri de nisip care acopereau tot mai mult urmele vieții de altădată. Pînă au poposit aici membrii expediției arheologice, care au dezgropat relicvele unui trecut îndepărtat...

Săpînd în straturi succesive, expediția a descoperit ruinele unui templu, ce pare a fi făcut parte integrantă din cetate. Templul e orientat în direcția est-vest, ceea ce dovedește că fusese construit după modelul templului de la Ierusalim. Piesa cea mai valoroasă din punct de vedere arheologic ce a fost dezgropată pînă acum este altarul jertfelor. Construit din blocuri de piatră obișnuită, altarul măsoară cinci coți în lungime și trei coți înălțime. În partea sudică a altarului a fost găsit un morman de cenușă, probabil rămășițele animalelor jertfite pe altar și arse apoi, după preceptele biblice. Au fost de asemenea dezgropate mai multe obiecte de cult de care se serveau preoții templului la oficierea jertfelor. Printre acestea: vase din pămînt ars, oale mari și alte obiecte.

Acesta este cea mai însemnată, dar nicidecum unica descoperire arheologică făcută pe aceste locuri. Aceași expediție a mai descoperit urmele unui atelier în care se preparau miresmele ce erau folosite la aducerea jertfelor, precum și citeva statuete, probabil vestigii unei perioade și mai vechi, cînd idolatria nu fusese încă total înlăturată.

Unele dintre obiectele scoase la lumînă poartă inscripții în limbile ebraică și feniciană, ceea ce sporește valoarea științifică a acestor descoperiri.

Aceste vestigii materiale ale unei civilizații străvechi sînt acum studiate cu cea mai mare atenție de savanți.

NOTE—NOTE—NOTE

UN OBIECT DE ARTĂ RELIGIOASĂ DIN SECOLUL XVII

Cîți dintre cititorii noștri știu că pe insula Ada Kale care cu sute de ani în urmă a jucat un rol strategic de apărare a imperiului otoman, a locuit laolaltă cu mica comunitate turcească și o minusculă comunitate evreiască?

O placă de argint, servind ca ornament la o Tora — în ebraică acest ornament se numește tass — dovedește existența acestei comunități. Ea se află în posesia Institutului ști-

ințific evreiesc din Sofia, iar fotocopia ei se găsește în arhiva documentară a Federației Comunităților Evreiești (Mozaice) din țara noastră.

Placa, lucrată de artizani argintari evrei din Vidin, în anul 1668, a fost dăruită de evreii din Ada Kaleh comunității evreilor din Vidin, în amintirea ospitalității ce li s-a acordat ca refugiați din cauza războiului austro-turc, terminat în 1699 cu pacea de la Karlowitz.

Dimensiunea tass-ului, pe care îl reproducem aici, este de 23,50 cm. lungime și 16,50 cm. lărgime.

MENDELE — OPERE COMPLETE

La cel de al patrulea Congres al științelor iudaice ținut la Ierusalim a fost prezentat un proiect pentru editarea unei ediții academice a operelor complete de Mendele Moicher Sforim.

Mendele este socotit părintele literaturii ebraice moderne. Deși autorul și-a scris principalele opere în două limbi — ebraica și idîș — acestea nu sînt traduceri, ci reluări ale materialului de bază, pe fondul posibilităților de exprimare a celor două limbi. Iată de ce ambele literaturi îl revendică pe Mendele, numindu-l „bunicul” sau „întemeietorul literaturii respective.

Studiile literare de pînă acum l-au prezentat pe Mendele mai ales ca scriitor de limbă idîș. Ediția academică în pregătire urmărește, între altele, să reconsidere întreaga moștenire literară a marelui scriitor și s-o prezinte la dimensiunile ei veritabile, sub aspectul ambelor laturi lingvistice.

Proiectul prevede editarea operelor complete în 12 volume.

PRIMA TIPOGRAFIE EBRAICĂ

În vechiul oraș Safed, vestit centru al cabaliștilor, unde Iosel Karo a terminat codificarea Halahei, Eliezer ben Itzhak din Praga a înființat în anul 1557 prima tipografie ebraică din Palestina și din întreaga Asie. Aici a fost organizat muzeul artei tipografice ebraice, veritabilă istorie vie a tipăriturilor în limba sîntă.

Sălile muzeului adăpostesc diferite tipuri de mașini. De la presa simplă de pe vremea lui Gutenberg, pînă la cele din zilele noastre. Paralel cu istoria tiparului, este înfățișată și cea a industriei hîrtiei din ultimii 500 de ani.

Un panou luminos înfățișează mapamondul și pe el centrele unde, începînd din secolul al XV-lea au existat sau există tipografii ebraice.

Mari vitrine adăpostesc exemplare de cărți tipărite în decursul veacurilor. Exemplarele imprimate înainte de anul 1500, așa numitele incunabule, poartă emblema unor uparnișe din Lisabona și Napoli. Secolul XVI-lea este re-

prezentat de tipărituri din Veneția, Worms, Anvers și Basel. Printre tipăriturile realizate în secolul următor se găsesc cărți provenind din Mantua, Amsterdam, Praga, Desau etc.

Printre tipăriturile interesante ale secolului nostru este expus și un exemplar al ziarului companiei evreiești din cadrul Brigăzii internaționale din Spania, biblii tipărite la Shanghai etc.

ANII MARILOR CONSTRUCȚII

Consfătuirea pe țară a lucrărilor din construcții, ținută la sfîrșitul lunii februarie la București, a prilejuit o amplă trecere în revistă a marilor realizări obținute și în acest sector important, precum și o analiză a perspectivelor de viitor.

În anii planului șesenal frontal de construcții a avut o amploare deosebită, volumul lucrărilor efectuate fiind în 1965 de peste 2,2 ori mai mare ca în 1959. În această perioadă au fost ridicate și date în exploatare pe întreg cuprinsul țării peste 500 de întreprinderi industriale și secții noi, numeroase construcții în gospodăriile agricole de stat, în cooperativele agricole de producție și în stațiunile de mașini și tractoare, șosele și căi ferate.

În acești ani au fost clădite la orașe, din fondurile statului a aproape 270.000 de locuințe, în sate s-au construit circa 500.000 locuințe, iar în întreaga țară s-au ridicat 26.000 săli de clasă, 1.570 cămine culturale și alte construcții social-culturale.

Noul plan cincinal prevede dezvoltarea și creșterea ritmului de construcții. În acest scop, în perioada 1966—1970 se vor realiza din fondurile statului investiții în valoare de 250—260 miliarde lei, de 1,5 ori mai mult decît în cei cinci ani anteriori. Se prevede intrarea în funcțiune a 750 obiective industriale. Însemnate fonduri se alocă pentru întărirea bazei tehnico-materiale a agriculturii, pentru executarea lucrărilor de hidroameliorații. O amploare deosebită va lua construcția de locuințe. Peste 1 milion de persoane se vor muta în această perioadă în apartamente clădite din fondurile statului, în afara celor care și vor construi locuințe, la orașe și sate, din fonduri proprii. Se vor ridica noi școli, teatre, cinematografe, cluburi, case de cultură, spitale, se va extinde și moderniza rețeaua de magazine, unități de alimentație publică și alte întreprinderi de deservire.

CARTEA ROMÂNEASCĂ PESTE HOTARE

La Copenhaga a fost organizată o expoziție de carte românească. În cadrul ei au fost prezentate peste 400 de titluri de carte, ilustrații de carte, precum și o serie de discuri Electrecord, conținînd muzică românească de toate genurile și lucrări din repertoriul universal în interpretarea artiștilor români. Expoziția a fost de asemeni prezentată în mai multe orașe daneze.

PE ECRANELE LUMII

Tot mai multe filme românești sînt prezentate cu succes pe ecranele cinematografelelor din străinătate. Filmul „Duminică la ora 6” va fi prezentat în cadrul celei de a 8-a ediții a Festivalului cinematografic internațional al Argentinei, de la Mar del Plata.

RADIO-EMISIUNE GEORGE ENESCU

Radiodifuziunea franceză a consacrat o emisiune de 70 minute marelui compozitor român George Enescu.

meridiane

SOBIBOR

La Hagen are loc procesul celor 11 S.S.-iști din lagărul de la Sobibor. Fiecare martor aduce noi amănunte despre groaznică tragedie, care în acest lagăr, ca și în cele din Treblinka și Belzen, a costat viața a un milion și jumătate de ființe omenești.

La Sobibor au supraviețuit cu totul doar vreo treizeci de oameni. Unul dintre ei, Iosef Herszman, a depus ca martor în acest proces. Astăzi el este în vîrstă de 41 ani. Cînd a fost dus la Sobibor, avea doar 17.

Cînd a fost ocupat orașul său natal Zolkiewka, tatăl său a fost luat la muncă obligatorie. Dar în locul tatălui său s-a prezentat el. Se credea atunci că e vorba doar de munci grele și foame... Iosef a fost trimis în lagărul de la Ruda Opol. Acolo, echipa din care făcea parte a fost trimisă să muncească la schimbarea cursului unui riu.

Intr-o zi a fost închis într-un tren, împreună cu alți 2000 de deținuți, dintre care numai 20 au fost înregistrați la sosire. Toți ceilalți au fost exterminați din primul ceas.

În lagărul de la Sobibor, Iosef trebuia să sorteze obiectele furate de la victime. Mai multe barăci erau pline cu valize aparținând mai ales deținuților din Franța. Lenjerie, ciocapi de mătase, apă de colonie, brice, etc... Toate erau aranjate pe categorii și expediate în Germania.

Toate acestea sînt cunoscute din depozitiile anterioare. Se știe de asemenea, ce se petrecea în locul numit Lager III, unde, imediat după sosirea fiecărui tren cu deportați se vedeau ridicîndu-se flăcări și fum.

Curtea îl întreabă pe martor dacă a asistat la uciderea individuale. În caz afirmativ trebuie să spună cine a ucis, cînd, unde și cine era victima.

„Intr-o zi povestește el, a sosit un transport de deportați din care majoritatea muriseră pe drum de foame și asfixie. Fără îndoială că drumul a fost foarte lung. Eu trebuia să încarc cadavrele pe un vagonet și să le duc spre cuptoarele crematoriilor. Una din femei mai era în viață și gemea. Atunci inculpatul Frenzel a scos revolverul și a ucis-o. Intr-o zi, un tîrîr deținut a descoperit o cutie cu sardele și a deschis-o. Același Frenzel l-a descoperit și l-a împușcat pe loc. Inculpatul Bollender era întodeauna însoțit de cîinele său. El trecea drept un specialist al asasinatului, care, încă în 1938, și-a dovedit meritele în instituțiile de psihiatrie. La Sobibor, a fost unul dintre conducătorii Lagărului III, din care nu a supraviețuit nimeni.” Iosef Herszman l-a văzut aruncînd deținuți drept hrană cîinelui său.

Orice încercare de evadare era pedepsită cu moartea. Podhlebnik și Kop au evadat în timp ce munceau în pădure, după ce au ucis un păzitor. Întreaga echipă din care făceau parte cei doi a fost executată în public. Un grup de 72 evrei olandezi au pus la cale o răscoală. Descoperiți, au fost cu toții împușcați.

Și cu toate acestea, în lagăr a avut loc o revoltă. În fruntea ei se afla Leon Felhendler, tot din Zolkiewka, fiul unui rabin, precum și locotenentul Saša Pecherski, prizonier de război, deportat din Minsk la Sobibor în septembrie 1943.

Comitetul de eliberare avea compus din 50 de deținuți, dintre care 20 erau însărcinați cu suprimarea gardienilor. După cum fusese prevăzută, revolta a izbucnit la 14 octombrie 1943, la ora 4 dimineața.

Un tînr deținut l-a înștiințat pe S.S.-istul Wolf că este chemat în baraca pe care o supraveghea. Acolo Wolf a fost ucis cu lovituri de topor iar cadavrul ascuns sub un morman de haine. După aceea Felhendler, un ofițer rus și un tînr numit Porzucki au pormit către biroul lagărului, unde au ucis sentinela S.S. Beckman.

Ora apelului se apropia. Un deținut francez numit Schwarz, a tăiat firele de telefon și curent electric. Sub focul gardienilor poștiți în turnuri, mulțimea deținuților s-a îndreptat către gardul de sîrmă ghimpată. Mulți dintre ei au fost uciși de rafalele mitralierelor, puțini au reușit să treacă gardul de sîrmă ghimpată și să sară peste șanțurile pline de apă, dar au fost sfîrtecați de explozia minelor așezate de-alungul gardului. Dar și din rîndurile călăilor au murit 20. Sfîrșitul Sobiborului era aproape.

Unul din descendenții maranilor

Vobil al Sfîntului imperiu roman și al celui otoman, cariera lui Joao Miguez a fost neobișnuită chiar pentru un ev neobișnuit

Ciprul, ridicat pe o stîncă în mijlocul mării lbastre, nu este numai una din cele mai umose, dar și cea mai zbuciumată insulă mediteraneană. Numeroase civilizații și-au lăsat amprenta aici, începînd de la templele antice grecești, băi romane, peșteri ale primilor creștini, biserici pictate ale bizantinilor, fortărețe inexpugnabile ale venețienilor, pînă la puternicele stăvile din piatră, construite de englezi.

Prezenta evreilor pe această insulă este semnalată de istorie încă din antichitatea îndelungată, cu mult înainte de distrugerea Ierusalimului de către legiunile lui Titus.

În anul 116 evreii din Cipru s-au răscolit. Atît de grele au fost pierderile cauzate romanilor încît, după terminarea revoltei, s-a hotărît ca nici un evreu, nici măcar acei siliți să debarce din pricina furtunilor, să nu aibă dreptul de a pune piciorul pe insulă.

Alungați din multe țări, evreii s-au reînțors totuși încetul cu încetul în Cipru. Unul dintre aceștia a fost Joao Miguez, care sub numele de Iosef Nasi a devenit celebru.

Fiul al unui maran, a fost educat în aparență ca un bun creștin. I s-a spus totuși că este de origine evreiască.

Tatăl său, medic al curții a murit de tînr, astfel că fiul acestuia, Joao a fost crescut de matusa sa Beatrice de Garcia, o evreică remarcabilă pentru secolul XVI. Beatrice descindea dintr-o familie ce fusese convertită cu forța în Portugalia, în vremea exodului din Spania, în anul 1492.

Tînrul Joao cunoștea bine multe limbi și s-a distins nu numai ca un spadaser, dar și ca maestru în minuirea armelor pe care un nobil trebuia să le cunoască. În anul 1536, după moartea unchiului său, Joao părăsește Ciprul, plecînd cu matusa sa la Anvers. Vreme de mai mulți ani trăiește în Țările de Jos, unde se împrieteneste cu mulți negustori și artiști. Avea familiai sale precum și manierele lui alese l-au făcut să fie bine primit și la curtea regală. Înotabil de către Carol V, Joao călătorește mult, se ocupă de afaceri, deoarece matusa sa i-a încredințat administrația imensei ei averi.

La Ferrara, Beatrice părăsește religia creștină, care-i fusese impusă cu sila, reluîndu-și numele ei evreiesc de Garcia Nasi. În anul 1553 se stabilește la Constantinopol unde a ajutat mulți marani, a fondat sinagogi și creat burse pentru studenți evrei.

Curînd Joao vine și el în Turcia, însoțit de 500 de marani, care trăiseră vremelnice în

Italia. Scurt timp după sosire și-a luat numele de Iosef Nasi, s-a căsătorit cu vara sa Reyna, locuind într-o vilă pe malul Bosforului. La început Iosef căpătă acces la palatul Marelii Vizir, apoi la Sublima Poartă. Sultanul Soleiman și-a dat imediat seama de valoarea acestui evreu, și că poate avea încredere deplină în el. Iosef devenise un obișnuit al palatului, primind diferite însărcinări și fiind răsplătit pentru serviciile sale.

Dar adevărata ascensiune a lui Iosef Nasi începe odată cu venirea la tron a fiului lui Soleiman, sultanul Selim II.

În semn de apreciere a meritelor lui Iosef, sultanul îi acordă titlul de duce de Naxos (un grup de insule la nord de Creta). Influența lui Iosef în consiliul afacerilor externe era tot atît de mare ca și a Marelii Vizir.

Între timp, sultanul își aruncă ochii asupra insulei din Mediterană, dorind s-o anexeze imperiului său. Ciprul se afla atunci în stăpînire venețiană.

În primăvara anului 1570, sultanul dă un ultimatum venețienilor cerîndu-le cedarea insulei. În mai, o flotă cu 50.000 de soldați trecuți începură să debarce pe insula Cipru. Iosef Nasi se afla printre luptătorii sultanului.

Bătălia se termină cu victoria Turciei, ceea ce atrage după ea o alianță între Papa, Veneția și Spania, împotriva otomanilor. Vechi neînțelegeri au fost uitate și la 7 octombrie două flote trec prin golful Lepanto și are loc una din cele mai mari bătălii pe mare, de la romani încoace.

După o luptă aprigă, la care Iosef a luat parte, puterile aliate cuceresc o victorie completă asupra semilunei. Au urmat negocieri în cadrul cărora Turcia, deși pierduse cea mai mare luptă navală pe care o dusesse cîndva, a cîștigat totuși pacea. Veneția i-a cedat insula Cipru.

Sultanul a invitat 500 de evrei să se stabilească pe insulă, pentru a ajuta la dezvoltarea ei. Deși se pare că i se făgăduise, Iosef nu a devenit guvernator insulei.

Rabini și eminenți învățați ai timpului au considerat ca o cinste de a face parte din ieșiva acestui prinț. În bogata sa bibliotecă se înfăneau personalități celebre ale vremii, printre care și Amatus Lusitano, medic și filozof cunoscut în lumea întreagă.

Ciprul a rămas sub dominația turcească timp de trei secole. Formal, sultanul a rămas suveranul ei pînă în 1914 cînd insula a fost anexată de către Anglia.

Victimă a nazismului..

Pe urmele criminalilor de război naziști

Cu cîva timp în urmă, pe o plajă din apropiere de Montevideo a fost găsit trupul, oribil mutilat, al criminalului de război nazist Herbert Cukurs. Cazul a stîmbit vîlvă și cu acest prilej presa internațională a atras atenția asupra miilor de criminali naziști care se ascund în mai multe țări ale continentului american. Judecătorul Robert Kompner, care a făcut parte din completul de judecată de la Nürnberg, apreciază numărul criminalilor naziști ce se sustrag justiției, la 9—10.000.

Herbert Cukurs fusese atras la Montevideo din Brazilia, unde își avea domiciliul permanent. Venise în capitala Uruguaiului într-un avion al companiei Air-France, răsfoind liniștit o revistă cu desene animate de Walt Disney. Știrea asasinării lui a fost comunicată poliției uruguayene tocmai din Europa. Alături de cadavrul său nu s-a mai găsit revista cu ilustrațiile lui Walt Disney ci o mapă din plastic în care se afla un rezumat al concluziilor tribunalului de la Niimberg.

Herbert Cukurs a fost unul din principalii organizatori ai operației de exterminare a evreilor din Letonia. La sfîrșitul războiului izbucnit să ajungă în Brazilia, împreună cu soția și cei patru copii ai săi. Timp de două decenii el s-a ascuns sub un nume fals, ca proprietar al unei firme aviatice. Pînă în clipa de față asasinarea sa continuă să fie învăluită în mister, cercetările autorităților ajungînd la un punct mort. Printre ipotezele emise este și aceea că a fost lichidat de o organizație nazistă rivală, care îl considera pe Cukurs — ce stia prea multe — un personaj nesigur și periculos.

Dacă într-un fel sau altul Herbert Cukurs a plătit cu viața pentru isprăvile sale din trecut, o seamă de fruntași naziști continuă să-și ducă mizerabila lor existență ne continentul american. Astfel, toate indiciile arată că Martin Rorman, mina dreptății a lui Hitler și Iosef Mengele „îngerul morții” de la Auschwitz trăiesc ascunși în Brazilia. Tot în această țară s-ar afla și apăsătorul lui Himmler, baronul von Alvensleben.

Mulți ani dr. Mengele a trăit la Buenos Aires într-o casă din strada Vicente Lopez. După capturarea lui Adolf Eichmann, temîndu-se să nu împărtășească soarta acestuia, Mengele a dispărut din Argentina. Anul trecut prezența lui a fost semnalată într-o localitate situată la frontiera dintre Paraguay și Argentina.

Dar nu numai criminali de război naziști ci și numeroși alți fasciști trăiesc în America Latină, în special în Argentina. În această țară Vittorio Mussolini, fiul „ducelui” de tristă amintire își vede nestîmperat de afaceri, iar Carlos Posas, al membru din guvernul fascist, a devenit industriaș. Tot la Buenos Aires trăiește fostul locotenent SS. Wilhelm Van Ertol de origine belgiană, unul din cei care au deschis porțile țării sale trupelor naziste.

Ducînd o viață dublă, ascunși în junglă sau în tumultul marilor orașe, recurgînd la chirurgia estetică și la documente false, criminalii de război naziști își petrec anii lor cei de pe urmă înfieriți de întreaga umanitate.

SINAGOGA DIN TOLEDO

Cu pietele, ulicioarele, sinagogile, bisericile și cu fortăreața sa, Toledo este o mărturie vie a agitatei istorii a Spaniei. Din Madrid treci prin Aranjuez, acel loc despre care în drama „Don Carlos” al lui Schiller se spune: „Frumoasele zile din Aranjuez au luat sfîrșit”. Și frumoasele zile ale epocii de înflorire a culturii iudeo-spaniole au luat de mult sfîrșit. Acele zile s-au sfîrșit prin persecuții și prigoniri, convertiri silite, închiziție. Plaza de Zocodover a fost la sfîrșitul celui de al 15-lea și începutul celui de al 16-lea secol scena autodafeurilor, aici ardeau în vîlvătaie rugurile.

Unul din obiectivele turistice ale orașului este lădueria, vechiul cartier evreiesc, care a strălucit cîndva în bogăție și splendoare. Din toate acestea n-au mai rămas decît amintirea și două sinagogi, declarate monumente istorice.

Din cele 12 sinagogi, școli și ieșive de altădată, numai aceste sinagogi au supraviețuit ca prin minune; mărturie de piatră a unei epoci de strălucire, în care renumiți învățați, medici, cercetători, astronomi, filozofi, poeți au activat aici, bucurîndu-se de bunăstare și stimă.

Una dintre aceste sinagogi se numește astăzi „Santa Maria la Blanca” și a fost ridicată

cată de visticnicul regelui Alfonso VIII, Iosef ibn Sasson, la sfîrșitul secolului XII și începutul secolului XIII. Monumentala sală e bogat împodobită cu capetele în stil andaluz cu arcuri în stil maur. Acolo unde odinioară a fost chivotul pentru păstrarea Torei se găsește astăzi un altar creștin, deși construcția se află sub protecția statului ca sinagogă-monument istoric.

Sinagoga este înconjurată de o grădiniță mică și frumoasă. Pe poarta de intrare se află o tăbliță cu inscripția „Santa Maria”. De partea cealaltă a pieței (Plaza de la Juderia) se găsește cealaltă sinagogă, construită pe la mijlocul secolului al XIV-lea de către Samuel Levi Abulafia. O jumătate de secol mai tîrziu, ea a fost transformată în biserică, căpătînd numele de „El Transito”. Samuel Levi a fost visticnicul regelui Pedro I al Castiliei. Pe cît de modest este exteriorul acestei case de rugăciuni, pe atît de bogată și sumptuoasă pare să fi fost decorația interioară, judecînd după pereții împodobiți, după stucatură și după bogatele ornamente care împodobesc sala. De-alungul pereților și pe plafonul sălii sînt înscrise citate din Psalmi, versete din Biblie, etc. Plafonul din lemn de molift e din plăci decorative, împodobite cu incrustații de fildeş. Arhitectul Meir Abdeli a construit această sinagogă în anul 1366.

NOUL ȘEF RABIN AL R.D.G.

Într-un cadru solemn a avut loc la Berlin ceremonia instalării dr.-ului Gedon Singer în postul de Șef rabin al comunității evreilor din R.D.G., ca urmaș al decedatului dr. Martin Riesenburger. Festivitatea a avut loc în Templul Păcii, în prezența unui mare număr de membri ai comunității, precum și a reprezentanților guvernului.

În cuvîntul său adresat noului Șef rabin, Hans Seigewasser, secretar de stat pentru chestiunile de cult, a arătat că dr. Singer va activa

într-un stat în care fascismul și militarismul au fost distruse din rădăcini. Acest nou stat german garantează cetățenilor evrei o viață pașnică și în siguranță. Reprezentantul guvernului și-a exprimat în continuare convingerea că între noul Șef rabin și autoritățile de stat va exista aceeași bună conlucrare și înțelegere prietenească, la fel cum a fost timp de mulți ani, cînd conducătorul religios al comunității evreiești a fost dr. Riesenburger.

Dr. Singer a pășorit pînă de curînd comunitatea evreiască din Budapesta. În perioada nazismului a împărțit soarta coreligionarilor săi, a fost deținut în ghetou și a scăpat ca prin minune cu viață. Evocînd această perioadă a vieții sale, d-sa a spus: „Timp de 26 de ani nu am vorbit limba germană, pentru că nu am voit. Masacrele hitleristilor germani nu se pot uita... Am acceptat să vin în R.D.G. deoarece doresc să contribuie la o nobilă acțiune — de a alina pe membrii comunității la lupta pentru pace, de a ajuta pe cei bătrîni”.

În cuvîntul rostit cu ocazia audienței la secretarul de stat pentru chestiunile de cult, noul Șef rabin a spus printre altele: „Noi, puținii evrei care am supraviețuit, care am trăit pînă la capăt ororile fascismului hitlerist în epoca cea mai rușinoasă a istoriei omenirii, știm azi unde este locul nostru, știm că atît prin cuvîntul rostit de pe amvon, cît și în activitatea noastră publică avem datoria de a milita pentru omenie, pentru pace”.

TRADIȚIONALĂ SOLEMNITATE DE 7 AOAR

În ziua de 27 februarie a. c. a avut loc la templul coral din București tradiționala solemnitate de 7 Adar, ziua iahfaît-ului lui Moșe Rabenu, zi în care se comemorează în obstea noastră foștii rabini, hahami, cantori, conducători și funcționari ai comunității. În cadrul serviciului divin au fost comemorați și cei 769 martiri care au pierit în anul 1941 pe vasul Struma, victime ale fascismului.

Au luat parte conducătorii Federației Comunităților Evreiești (M) și ai Comunității evreilor din București, clerici, conducători de sinagogi, precum și numeroși credincioși.

D-mul rabin J. Almuly și I. Marilus au rostit predici.

ȘTIATI?

Cînd a fost bătută prima monedă ebraică? În vremea Macabeilor, în anul 140 î.e.n. Care dintre erudiții evrei a practicat medicina, în epoca spaniolă? Rambam (Maimonidi) și lehuda Halevy.

Ce înseamnă în limba ebraică Babilon? Încurcătură. „Deoarece acolo Domnul a încurcat toate limbile pămîntului” (Geneza 11, 9).

De cine a fost aranjată Haftara? De către Ezra.

În ce limbă a scris cea mai mare parte a operei sale Rambam? În limba arabă. Membrii familiei Tibbon au tradus apoi scrierile sale în limba ebraică.

Care dintre patriarhi este cinstit și de către musulmani? Patriarhul Avraam.

Cînd și unde a fost ars pentru prima dată Talmudul? În anul 1244, la Cairo.

ECOURI din Presă

(urmare din pag. 1-a)

tea ori minunea supraviețuirii poporului evreu, după atît de multe catastrofe. Istoria evreiască a fost totuși mereu amenințată de două primejdii, una din afară — antisemitismul, prigoana, exterminarea fizică și spirituală și una dinîntre — asimilarea, auto-nulmirea, discordia.

Revista „Israelitisches Wochenblatt” din Zürich din 25 februarie 1966, publică un larg reportaj asupra conferințelor Eminenței Sale D-lui Șef rabin dr. Rosen, acînd printre altele în evidență următoarele pasaje:

„Raporturile dintre drept și morală sînt acelea dintre două cercuri concentrice. Cercul cel mare e acel al morăi și acel al dreptului se află înăuntru. Nu tot ce se află în cercul cel mare, al moralei, poate fi cuprins în sfera dreptului, dar este elementar ca tot ce se găsește în cercul dreptului să se afle neapărat înăuntrul moralei. Iată ceea ce s-a străduit legislatorul biblic să facă legiferînd și turnînd în tipare codificate, noțiuni strict morale”.

Intreaga presă evreiască din Elveția relevă profunda impresie produsă asupra evreimii din această țară de prelegerile Șefului cultului mozaic din Republica Socialistă România.

PRIMELE TIPĂRITURI EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

— urmare din pag. 1-a —

traducerea în idiș. Gh. Asachi s-a plîns în cîteva rînduri că cenzorul Mihai Vitulescu făcea multe șișane împotriva acestei cărți, care era gata de tipar încă în anul 1842. La 8 aprilie 1843 se obține, înșfîșit, aprobarea cenzurii. Cartea se tipărește prin osîrdia lui Moșe Zelig Timand și lehuda Veksler de către Israel Abram Segal.

„Seder tefila” carte de rugăciuni în două volume, format 4° mici a obținut aprobarea cenzurii la 3 iulie 1843 și s-a tipărit curînd după acelaș mod. Reproduce ediția din 1837.

„Seder slichot mekol hašana”. Conține rugăciuni speciale de preajma anului nou mozaic, cu traducerea lor în idiș, 176 pagini format 235×180 mm. S-a tipărit prin Nata Vaserman și cumnatul său Abram Iacob Segal.

Cunoscutul și popularul tratat de sentențe „Pirke Abot” apare în traducere idiș 96 p. format 170×105 mm.

Foia de titlu poartă în litere chirilice „Perek uvois. Tipărită în lași la institutul Albinei. Cu voea țenzurii 1843”. Ca editor e indicat numai Israel Abram Segal.

„Šivche Baaleševim” celebra lucrare hagiografică despre viața și faptele întemeietorului chasidismului, se publică într-o traducere în idiș, tot în anul 1843.

Se indică că s-a tipărit pe cheltuiala „bogătașului Mordechai ben Abram Dov” în tipografia bogătașilor Moșe Zelig Timand și lehuda Veksler, 56 pag., format 200×172 mm. pe două coloane. Pe foia de titlu se indică în litere chirilice: „1843. Cu voea țenzurii. Tipărită în lași la institutul Albinei”.

O serie de prescripții rituale și de datini sînt adunate în volumușul în idiș intitulat „Šefer Sulhan aruch”, 56 pag., format 185×115 mm, lași, 1843. Ca editori sînt indicați Vaserman, Timand, Veksler.

La 13 martie 1843 s-a obținut aprobarea cenzurii pentru „Šir haširim” (Cîntarea cîntărilor) cu traducere în idiș și cu comentarul „Saich seranim”. S-a tipărit în format 4° m.

Dintre lucrările fondatorului setei chasidice „Chabad” (de unde vine cuvîntul românesc „habotnic”), Șneur Zalman din Ladi, s-a publicat opera „Tania” (sau „Likute Amarim”) împreună cu „Igheret hatešuba” și „Igheret hakodesh”. Pentru „Tania” se obține aprobarea cenzurii la 1 februarie 1843 (ibid. fig. 122). Pentru celelalte 2 „epistole”, mai tirziu. Lucrarea are 184 pag., format 165×100 mm. S-a tipărit prin osîrdia lui Moșe Klainfain la Vaserman și Segal.

Psaltirea în original cu traducerea în idiș s-a tipărit în același an 1843, împreună cu adausul „Maamadot” care este pomenit și pe foia de titlu. Toți psaltirea poartă indicația că e tipărită de I. A. Segal, pe cînd pentru „Maamadot” se indică Vaserman și Timand. Psaltirea are 487 pag., format 205×150 mm. cu o dublă toaie de titlu.

Pe verso-ul foii de titlu s-a tipărit în cirilică următoarea indicație: „Tiliem. Sub auspiciile Prea Înălțatului și Prea lăminatului Domn Mihai Grigoriu Sturza V. V. Stăpînitor terei Moldovei în al zăcilea an a Domniei Măriei Sale. Tipărit în lași la Institutul Albinei. Cu voea țenzurii”. (Fusese obținută la 8 aprilie 1843).

Altă ediție a Psaltirei acesteia, datată 1842, indică ca editor pe Z. Feighelș și lehuda Veksler, iar notița românească e tipărită în caractere ebraice.

Adausul „Maamadot” are 84 pag., format 205×150 mm. Aprobarea cenzurii s-a obținut la 24 mai 1843.

„Targum ŝeni al meghilat Ester” este un comentariu în lași la cartea Esteri, tradus din armeană. Conține 86 pag., format 170×100. Ca editori găsim pe Timand și Veksler. Meșterul tipăritor pare a fi Segal care și plasează deseori numele printre litere devenind loșul în acest mod: (Israel) A(bram) Segal).

„Šiah Sefunim” de Eliezer C. Reuben Kahane din Carlin este un comentariu al celor cinci meghilot (Cartea Esteri, Ruth, etc.) și a fost tradusă în idiș de Arie Leib Brandis C. Eliahu. S-a tipărit în 1843 la „Albina” după cum ne indică adnotarea românească în litere ebraice. Dimensiuni: 202×155 mm.

Interesant e faptul că recomandarea pe care o face cărții rabinul ieșean Iosef, prevede că se va putea tipări cartea numai cu voia cenzurii. Interzicte altor tipografii s-o retipărească înaintea termenului de trei ani.

Nu cunoaștem cauza pentru care secția evreiască a tipografiei lui Gh. Asachi își încetează brusc activitatea în anul 5603 (1843).

Opera bibliografică „Oțar hasefarim” (Cumaara cărților Vilna 1880) notează sub nr. 229 de la pag. 134 o lucrare „Heghion lev” de Itchak ben Petrachia Zelig Lișit, traduce în ebraică după scrierile lui Victor Hugo. S-a tipărit la lași în anul 5506 (1845—1846), format 12°.

Cu aceste se termină știrile ce le avem despre activitatea tipografică în ebraică în prima jumătate a secolului al 19-lea.

În deceniul al șaselea al veacului trecut activitatea tipografică evreiască s-a continuat și a crescut la lași și a început în București. Ceva mai tirziu s-a început o vastă activitate tipografică evreiască în diferite localități din Transilvania („vezi Kyriath Sepher” 1956—1962).

Despre lași avem știri privind trei tipărituri apărute în anul 1855.

În tipografia „Buciumul Român” a cunoscutului editor de documente, publicist și traducător Teodor Codrescu apare un „machozor”. Celelalte două tipărituri se datoresc neofitului Mihai Vitulescu (Botezat de Naiman). Una e un abecedar menit „ca Israelitenii să

învețe singur românește”. Cealaltă e o carte misionară (R. D. Rosetti). Cenzura în Moldova partea a 3-a, pag. 14).

În tipografia lui Gh. Asachi apare în 1856 un calendar mozaic perpetuu. Ca loc de editură e indicat București, unde nu exista la aceea dată tipar evreiesc.

O producție sistematică, permanentă de cărți evreiești se statornicește la lași prin întemeierea tipografiei lui Herș Goldner (dec. 1905), tipografie care a dăinuit pînă aproape de al doilea război mondial. H. Goldner preluase tipografia, avînd litere cirilice, latine și gotice, de la spătarul K. Gane în iunie 1856. Litera ebraică pare să fi fost achiziționată de la Gh. Asachi, deoarece atît caracterele cît și ornamentele din primele tipărituri ale lui H. Goldner sînt la fel cu acele ale lui Asachi. Literă evreiască se află în 1858 și în tipografia lui Adolf Berman din lași („Steaua Dunării”, 2 dec. 1858, pag. 2).

În perioada de care ne ocupăm s-au tipărit la H. Goldner următoarele lucrări:

1. „Sefer Chaie Olam”. Comentarii la partea „Orach chaim” din „Sulchan Aruch” de rabinul ieșean Šmuel Šmelke Taubes și de tatăl său Aron Moșe Taubes, rabin în lași, autor de response rabince celebre. S-a tipărit în anul 5616 (1856) avea 238 p. format 235×185. Bibliografia „Oțar hasefarim” indică eronat ca an de apariție 1858.

2. „Darke haemună” de reputatul rabin ieșean Iosif David Kohen, este o carte de edificare. S-a scos de către nepotul său de fiu lehoșua. Pe copertă se indică în cirilică: „Cu voea țenzurii. lași 1857 în tipografia lui Goldner. Conține VI×296 pag., pe două coloane, format 245×185 mm. Culegătorul e Abraham Iacob ben Natan.

3. Celebrul bard popular Wolf Ehrenkranz, cunoscut sub numele de Velv Zbarjer, publică prima sa lucrare la lași în anul 1858, la Goldner. „Oțar sefarim” indica eronat ca an de apariție 1855—1856. Coperta, publicată în revista bucureșteană „Adam” din 1 februarie 1938, pag. 14, indică an de apariție 1858.

4. Partea I-a din populara carte de edificare „Kav haiașar” de Tvi Hirš Kaidanover, se tipărește în traducere idiș în 1858. Conține 158 pag., format 250×200 mm.

5. „Kinot” jeluirea distrugerii templului ce se face de 9 Av s-a tipărit în 1858 în două ediții diferite. Prima cuprinde numai textul ebraic pe 84 p. 200×130 mm.

6. A doua ediție cuprinde originalul și traducerea în idiș. 196 p. format 200×130 mm.

7. Tot la H. Goldner apare în anul 5619 (1859) „Sefer derech chaim” de rabinul Dov Ber. E partea treia din lucrarea „Šaar hatešuva”. A fost pregătită pentru tipar de Itchak Moșe, fiul lui Šmuel din lași. Numără 296 p. format 195×122 mm.

8. „Emunat Israel” de Ghedalia, rabin din Amsterdam. E o carte de edificare, amică în format, mare în conținut”. Editată de Itchak Fridman, librar din lași. Foia de titlu poartă mențiunea în chirilică: lași. Cu voea țenzurii. În Tipografia lui H. Goldner. 1858, 46 p. format 120×85 mm.

Tiparul evreiesc din lași s-a dezvoltat în deceniile următoare, cînd s-au tipărit mereu calendare începînd cu anul 1864. Să relevăm în mod deosebit manualul lui Moșe Švar, binecunoscutul autor de cărți didactice românești. Prima sa tipăritură în românește apare în 1862 la H. Goldner (tipografia „Minerva”) poartă titlul „Cuvinte curate sau sentințe și biblia spre întrebuintare la învățarea religiei pentru junimea israelită din Principatele Unite. Conține VIII+72 pag., format 205×135 mm. și cartea lui Moșe Waldberg „Zuh i darka šel tora” răspuns cărții lui Pleneles din Galați.

Deși s-a afirmat că la București s-ar fi tipărit în ebraică o cărțică rituală înainte de anul 1858 (revista „Cultura”, București, nr. 1 (sept. p. 10) nu avem dovezi sigure despre existența vreunei tipografii evreiești pînă în anul 1860. În acel an s-au publicat mai multe lucrări în tipografia Jurnalului Național. Acestea sînt: „Sefer tov veiafe” de David Halevy, 6 pag.

Ediția a doua a cărții cunoscutului erudit rabinul Meir Leibuš Malbim la păstorit la București între 1858—1864) cuprinzînd Cartea Esteri cu comentarul lui Malbim. Editorii sînt Manase ben Itchak Tvi hakoen și Naltali Arie ben Moșe Veksler.

„Sirei aneșef”, compoziție de Rabinul M. I. Malbim” indică foia de titlu în românește a cărții tipărită în 1861 la „Tipografia Jurn. Naționalu, la Călea Monsoaei otel Razel nr. 18. Conține originalul ebraic al Cîntărilor Cîntărilor și comentarul lui Malbim. Conține 80 pag., 195×110 mm.

De același autor a apărut în același an, la aceeași tipografie cele 2 părți ale lucrării „Pele loet” de rabinul Eliezer Panno. Cheltuiala o suportă fiul său lehuda. Opera e pomenită în „Oțar hasefarim” sub nr. 871 de la pag. 484.

Prima parte (literele alef — iad) cuprinde 174 pag., format 225×140 mm. A doua parte (kaf-Taf) cuprinde 178+X pag., acelaș format.

Cu apariția ziarului idiș „Hajoet” în 1876 începe o vie activitate tipografică. Să amintim de o rarissimă cărțuie la lui Avram Goldaden conținînd piesa sa „Bunica și nepoata”, 38 pag., format 32°.

Pînă la sfîrșitul veacului se înmulțesc tipografiile și orașele unde se scot cărți în ebraică și idiș.

SCRIITORUL MARIA ARSENE

DE LA „IUDA” ȘI CAMARADUL STRUL” LA ROMANE DESPRE LUPTA ÎMPOTRIVA NAZISMULUI

Maria Arsenescu este un nume cunoscut de peste patru decenii în publicistică și literatură. Activitatea scriitorului pe țărmul luptei antifasciste în general și împotriva antisemitismului în special, a fost între cele două războaie de o intensitate deosebită. Apoi, în lupta împotriva fascismului, prin litera de plumb a tiparului, bazat pe talent, impetuositate, dar și sinceritate, a fost de o neprețuită valoare. De aci corul invectivelor și amenințărilor presei de dreapta, culminând cu incendierea în piața Teatrului Național a cărților sale „Iuda” și „Camaradul Strul”, apărute în Edit. „Adevărul” și prefăcute de ziaristul și scriitorul Tudor Teodorescu Braniște, precum și al lucrării „Nu sînt cu dreapta”.

După eliberarea patriei, scriitorul Maria Arsenescu, care a avut de suferit, sub regimul fascist, în lagăre și închisori, și-a reluat activitatea, colaborând la mai toate publicațiile literare. El a semnat o lungă serie de nuvele și schițe în care cu măiestrie artistică redă pagini vii din lupta împotriva regimurilor fasciste, aplecându-se totodată și asupra suferințelor celor care au avut de îndurat asuprirea rasistă.

Cu prilejul noilor sale volume anunțate „Los” și „O.K.”, ne-am îngăduit a solicita scriitorului Maria Arsenescu un interviu cu privire la activitatea sa din trecut la șantierul său literar precum și asupra proiectelor de viitor.

Vă rugăm să ne spuneți ceva despre lucrările dv. antifasciste și antisemite apărute înainte de război.

Desigur, nici spațiul, nici cadrul strict al unui interviu nu permit amănunte. De aceea, să rezum: prezența mea publicistică antifascistă s-a împlinit, firesc, și cu activitatea antisemită. După o suită de articole și pamflete prin care combatam teoriile hitleriste, articole apărute în revista „Cuvîntul liber”, printre care nu voi cita decît „Svastica”, „Se caută un erou”, „Discursul tău”, au urmat volumele „Iuda” (1936), „Camaradul Strul” (1938) și „Nu sînt cu dreapta” (1938), această ultimă lucrare fiind confiscată chiar în tipografie de către organele de siguranță.

Cum au fost primite aceste cărți de către cititorii vremii?

Masa cititorilor le-a primit — ca și articolele apărute în publicațiile progresiste — cu mult interes și satisfacție, dar fasciștii, firește, cu spargerea vitrinelor în care au fost expuse cărțile, urmate de arderea lor pe străzi și în piețe, la care s-a adăugat și un comunicat în pesă al Ministerului de Interne,

prin care se ordona confiscarea literaturii lui Maria Arsenescu, a.l.t. oriunde în vînzare publică sau descoperită acunsă.

Ce s-a întimplat cu exemplarele scăpate de confiscare?

Au continuat să circule, f.e. în exemplarele originale fie trase la șapirograf de către luptătorii din ilegalitate conduși de Partidul Comunist Român.

După cite știm, multe din lucrările dv. antisemite au fost traduse înainte de război în străinătate. Ne puteți spune în ce țări?

Franța, URSS, SUA, Cehoslovacia, Argentina, Spania (în Madridul asediat, etc.), iar după eliberarea patriei, în URSS, Polonia, Ungaria, etc.

Mai posedați exemple din vechile lucrări?

Datorită cumplitei represiuni polițienești, precum și a derii volumelor, ele au ajuns piese extrem de rare. Există cite un exemplar la Academia Republicii Socialiste România și la Muzeul literar al Uniunii Scriitorilor, care a achiziționat și citeva dintre manuscrisele mele.

Care a fost cel dintîi volum care v-a apărut după eliberare?

„Războiul sfînt pentru cruce și dreptate abia începuse...” — cu prefăcă de dramaturgul Aurel Baranga, ilustrat de regretatul Aurel Mărculescu și maestrul Perahim.

— Ne reamintim. Ea o culegere de schițe care descriau ororile hitleriste și ale fasciștilor. Schița „Revolta Ghetoului”, a fost tradusă și în „Volk-Sztyme” din Varșovia,

de altminteri și ceea ce încerc — și socotesc că-i o datorie — după o îndelungată activitate de luptă și demascare a fascismului și rasismului.

Aș vrea să mai adaug că fiecare capitol din roman este tratat într-o altă manieră ca stil și tehnică, această varietate de forme mulindu-se perfect cu acțiunea și subiectul lucrării. Sper că după apariția volumului în limba română, însoțită, după făgăduiala primită, de o prefăcă a maestrului Tudor Teodorescu-Braniște, să fie tradusă și în alte limbi.

Cealaltă lucrare se numește „O. K.” și în ea este vorba de o acțiune a antifasciștilor români, care provoacă în lanț, în țările și pe întregul parcurs atacarea unui convoi de cisterne de benzină, convoi care inaugura în anul de război 1942 o linie de transport rapidă între centrul petrolifer Cimpina și faimoasa bază militară hitleristă din Ludwigshafen. Cu prilejul unei vizite în Berlin (R.D.G.) întreprinderea de filme „Defa” a fost interesată pentru un film cu acest subiect.

Intr-unul din volumele dv. ați scris și dedicat o năvelă marelui Pablo Casals. Subiectul se bazează pe un fapt concret?

Da. În toamna anului 1938, după citeva strălucite concerte date în București, pentru stringerea de fonduri necesare cumpărării de lapte condensat elvețian, destinat copiilor flămînzi din Madridul asediat, i-am înlesnit trecerea peste frontieră în Bulgaria, țară în care urma să concerteze în același scop. Cu acest prilej ne-am cunoscut și am putut astfel trimite o colaborare unei publicații madrilene antifasciste.

Ați încercat cumva și dramaturgia?

Sînt în faza de finalizare a unei piese intitulată „Oaspetele de vineri seară”. Este o lucrare, de asemenea, cu caracter demascator, antihitlerist, în care e vorba de un fost comandant de lagăr, de-acum „denazificat”, care are în prezent toate bucuriile și satisfacțiile vieții: familia găsită în viață, locuința rămasă întreagă, plus bijuteriile și tablourile de valoare valorificate cu preț bun, dar minus, conștiința.

Alte proiecte?

Am o lucrare mai veche, încă nedefinitivă, sub forma unui roman-poem: Tragedia pasagerilor de pe vasul „Struma”, tragedie asupra căreia posed date noi și deosebit de importante. Este un subiect care m-a atras de mult și pe care trebuie să-l aduc la îndeplinire.

Și o ultimă întrebare: Amintiri?

Multe. Pot face obiectul a citorva volume. Permiteți ca să închei doar cu două: Am vizitat în 1956 Auschwitzul, iar în 1960 Buchenwald-ul, aceste Academii ale asasinatului. Drapelele în bernă, îndoliate, strălucesc cu respect și aducere aminte în incinta fostelor lagăre, transformate în muzee ale acuzării. Drapelele a zeci și zeci de țări. Lipsește însă unul: al țării noastre, al blăjului, dar și dirzului popor român, care, deși aflat în lanțurile robiei antonesciene, a putut totuși să împiedice ca Belzecul să figureze pe neagra hartă a uzinelor morții. „Drapelul care lipsește” vreau să fie o nouă carte a mea, rezultat și concluzie a vizitării ex-lagărelor din Europa.

Johann Strauss — tatăl, a avut șase copii legitimi și șapte nelegitimi. Primul fiu legitim, născut la 25 octombrie 1825, a devenit regele valsului, unul din cei mai populari compozitori germani.

NAPOLEON ȘI EVREII

Sub acest titlu a apărut recent la Paris o carte a unui cunoscut istoric francez ce cuprinde documente și fapte inedite cu privire la atitudinea marelui Napoleon față de evrei.

În general, împăratul francez a arătat multă înțelegere și simpatie pentru aceste vechi popoare. Astfel, în proclamația din 22 mai 1799, dată cu prilejul începerii campaniei în Egipt, Napoleon spune, referindu-se la evrei: „Acesta este un popor miraculos, căci deși și-a pierdut de mii de ani teritoriul său național, nu și-a pierdut caracteristicile naționale”. Adresînd evreilor chemarea să se înroleze în armata sa, el le făgăduiește toate drepturile cetățenești „pentru ca să-l puteți sluji în mod liber și nestînjinit pe Dumnezeu”.

O altă proclamație a lui Napoleon datează din 29 noiembrie 1806 prin care hotărăște convocarea la Paris a unui **sanhedrin** — conclave religios-mozaic — alcătuit din 71 de rabini. Cu acest prilej împăratul proclamă din nou deplina egalitate și emanciparea totală a evreilor francezi.

V. R.

GLASUL UNUI MARE UMANIST

Împlinirea unui secol de la nașterea lui Romain Rolland a fost marcată într-un mod solemn în aproape toate țările. Aniversarea a oferit prilejul nimerit pentru a evoca nobila figură a marelui scriitor și umanist. S-a vorbit și s-a scris mult și cu temel despre strălucitul său talent literar, despre ideile înălțătoare pe care le-a profestat toată viața. Căci Romain Rolland a fost mai mult decît un mare scriitor — el a fost o mare conștiință, ceea ce l-a plasat alături de marile spirite ale acestui veac atît de dramatic și de contradictoriu.

Pînă în ultima clipă a vieții sale, Romain Rolland a fost și a rămas un apăsător luptător împotriva fascismului, împotriva oricărei asuprii sau discriminări. Într-o vreme cînd ciuma brună contaminase o mare parte a Europei, marile scriitor francezi și-a ridicat nu odată glasul în apărarea celor prigoniți, exprimîndu-le nu numai întreaga lui simpatie, ci și

deplina convingere că răul e trecător, că lumina rațiunii va risipi tenebrele fascismului.

În acest sens e caracteristic un document păstrat în arhiva lui Romain Rolland. Este vorba de mesajul pe care marile scriitor l-a adresat în anul 1937 Congresului intelectualilor evrei, ținut la Paris.

Iată un fragment din acest mesaj: „Niciodată nu am făcut vreodată diferențiere între prietenii mei evrei — oameni și opere — și între cei din propria mea rasă. Însăși noțiunea de rasă, ca ceva străin și antagonic, îmi este cu desăvîrșire de neînțeleasă. Întru cît poporul evreu este victima celor mai sălbatice acriuri în această parte a lumii care se află sub jugul obscurantismului și rasismului, întru cît dinumanii democrației v-au declarat un război fără milă, e de datoria nu numai a poporului evreu, ci și a noastră, a tuturor, democrați, oameni independenți din toate țările, de a primi sfidarea, care ne privește pe toți.”

Nobile ideile au însuflețit viața și opera marelui scriitor. Ele i-au asigurat dragostea și stima spiritelor libere de pretutindeni, conferind operei sale sensul unui vibrant mesaj de umanitate.

VALURILE „DUNĂRII ALBASTRE”

Situațiile ridicole în care căpeteniile naziste s-au aflat deseori puse de propriile lor „teorii” formează încă și azi obiectul amuzamentului cercetătorilor istoriei celui de al treilea Reich. De curînd, un astfel de cercetător a relevat opiniei publice valurile ce au

turburat brusc „Dunărea albăstră”, bine cunoscutul vals vienez. Dar să relatăm, pe scurt, faptele.

În vara anului 1938, în preajma Anschlussului, foaia antisemită „Der Stürmer” scria despre Johann Strauss: „Aproape că nu există o muzică atît de germană și atît de populară cum este cea a regelui valsului”. Îndată după anexarea Austriei a fost studiată genealogia familiei Strauss. Cercetătorii Baurcy și Sunstenau au făcut atunci o descoperire care pune într-o situație foarte delicată ierarhia nazistă: familia de muzicanți începînd cu Johann, tatăl, Johann, fiul — compozitorul „Dunării albăstre” — pînă la Josef Strauss, erau de origine evreiască!

Baurcy a transmis autorităților naziste rezultatul cercetărilor sale. Dîndu-și seama că nu va putea scoate muzica lui Strauss din repertoriul sălilor de concert, Goebbels a declarat genealogia familiei Strauss drept o chestiune secretă.

După 25 de ani, cercetătorul fațer Sunstenau revine asupra descoperirii făcute, declarînd că „dacă originea familiei Strauss ar fi devenit publică, aceasta ar fi însemnat o catastrofă pentru viața muzicală din cel de al treilea Reich”.

Descoperirea originii evreiești a familiei Strauss s-a făcut cercetîndu-se registrul căsătoriilor din arhiva parohiei Sf. Ștefan din Viena. La pagina 10 e notat că s’ră-străbunicul regelui valsului, Wof și stră-străbunica Theresa, au fost de religie mozaică. Înregistrarea a fost făcută la 11 februarie 1762.

IRMIAHU:

PREVESTITORUL DEZASTRULUI

ȘI AL IZBĂVIRII

Irmiahu (Ieremia), unul din cei mai mari profeți iudei, s-a născut acum mai bine de 2600 ani, pe la mijlocul celui de al 7-lea secol î.e.n. Se trăgea dintr-o familie de profeți, care trăia în satul Anatot. Chemarea profeției a simțit-o de foarte tânăr, aproape pe când era încă copil (Ier. 1 : 6—7). Vreme de aproape 40 de ani a rămas credincios vocației sale.

Se pare că Ieremia și-a început activitatea profetică sub impresia adâncă a invaziei sabelicilor nomazi sciți. El a prevăzut că aceștia erau destinați să pedepsească păcatele poporului iudeu, idolatria, obiceiurile pă-

gîne. La fel ca și predecesorii săi, Amos, Hoșea și Isaia el a prezis dezastrul.

În acea perioadă, regele Iosia (anul 621) a introdus unele reforme, cum ar fi înlăturarea zeilor, purificarea cultului național de elementele păgine. Se pare că la început Ieremia a fost de acord cu aceste reforme, înțelegând caracterul lor și motivele lui Iosia. (Ier. 22 : 15—16). Schimbările erau însă de formă: transformarea profundă, spirituală și etică pe care o dorea Ieremia, nu se înfăptuise. Intrucât pentru moment primejdia trecuse, zelul reformator s-a stins și el. Ieremia a găsit că poporul s-a arătat ipocrit prafata pămîntului (Ier. 7).

În manifestările sale și nesîmțit atunci cînd s-a întors către Dumnezeu (Ier. 3 : 10).

În anul 608, după moartea regelui Iosia, cei doi fii ai săi, Iehoahaz și Iehoiakin, care au domnit succesiv, au permis reintroducerea păgînismului, s-au desinteresat de nevoile țării, ducînd o viață de desfrîu.

În aceste clipe dramatice apare și Ieremia. Postîndu-se într-o zi de mare sărbătoare la poarta templului din Ierusalim, în fața unei mari mulțimi adunate acolo, el denunță imoralitatea și cere reinstaurarea spiritului de justiție. Altfel, previne el poporul, națiunea va fi distrusă și Templul va fi șters de pe suprafața pămîntului (Ier. 7).

Această predică a provocat mînia mulțimii. De cînd cu miraculoasa eliberare a Ierusalimului de sub asediul lui Sanherib, poporul era încredințat că Dumnezeu sălășluiește în Templu, făcîndu-l astfel inviolabil și că prezența Lui face Ierusalimul de neînvins. De aceea, prezicerea distrugerii Templului era privită ca blasfemie și trădare. Mulțimea, precum și autoritățile cerură moartea cutezătorului profet. Deși nu se găsește o bază legală pentru a se pronunța sentința capitală, Ieremia n-a scăpat decît datorită intervenției unui anume Ahicam ben Șafan (Ier. 26 : 24). Un alt profet, Uria ben Șmaia, care a prorocit în același fel, fu executat din ordinul regelui Iehoiakim (Ier. 26 : 20—23).

Un număr de ani Ieremia a fost silit să trăiască ascuns într-o peșteră. În tot acest timp s-a aflat cu el un discipol devotat și generos, Baruch ben Neria. Aci, în ascunzătoarea lor, Baruch așterne pe pergament faimoasa predică pe care Ieremia a rostit-o la Templu. (Ier. 7), precum și cele precedente. După 4 ani, profetul îl trimite pe Baruch să citească aceste predici la Templu. Din nou se crează consternare. Conducătorii Templului confiscă sulul și-l sfătuesc pe Baruch să se înapoieze în peștera stăpînului său. Sulul a fost apoi citit în fața regelui Iehoiakim, care cuprins de mînie l-a rupt și l-a aruncat în foc. Regele ordonă arestarea profetului și a discipolului său, dar ei reușiseră să se facă nevăzuți.

Ieremia își dictează din nou profețiile, cu multe adăugiri; aceste transcrieri ale lui Baruch, constituie, neîndoios miezul cărții Ieremia (Ier. 36).

Între timp, Ieremia ajunge la concluzia că imperiul chaldean (Neo-Babilonian) era instrumentul ales de Dumnezeu pentru pedepsirea statului iudeilor. Se pare că prorociile lui anterioare sînt revăzute în lumina acestei con-

(continuare în pag. 7)

CUVÎNTUL PROFETULUI

— FRAGMENTE —

Versiune românească: A. CLAIN

Nainte chiar de a te fi conceput în sinul mamei tale te-am știut, și înainte de ieșirea-ți din matrice, te-am hărăzit cu prooroci și a prezice. Ci eu : — Oh, Doamne, ce-ai cu mine biet ? Nu știu vorbi, căci nu-s decît băiet ! Și zise Domnul : — Sînt băiat nu spune ! Vezi zice ceea ce-n gură îți voi pune. N-ai a te teme de nici un satrap, căci sînt cu tine, zise Domnul, să te scap. Și degetele Domnului își întinse spre gura mea și buzele-mi atinse : — Cuvîntul Meu îl pun în gura ta. Împărățiilor tu ai a-l repeta. Te-am pus asupra lor, ca să le dărimi, din rădăcină să le smulgi și să le sfărîmi, zidurile să le năruie, să le pierzi, și-n locul lor să semeni pașiști verzi. Cuvîntul Domnului atunci îmi vorbi mie spunîndu-mi astfel : — Ce vezi, Ieremie ? — Văd un lăstar dintr-un migdal de nu mă-nșel.

— Lăstar este și tu ne-nșeli de fel ! Prea bine ai văzut, îmi spuse Domnul. Precum migdalul, cînd toți pomii-și mai duc somnul grăbit e-a scoate floarea pe lăstare, nici eu nu voi mai sta în adăstare. Ci tu acum mijlocu-ți încinge și nu te teme că nu vei învinge. Nici slăbiciuni să nu-ți arăți, nici teamă, te fac cetate, stîlp de fier și zid de-aramă, iar regii, dregătorii, sacerdoșii, neputincioși vor fi în fața ta cu toții.

Îmi amintesc purtarea ta aleasă din tinerețea, cînd mi-ai fost mireasă, mersul după mine în pustie, pe unde fir de iarbă nu adie, cînd din robie brațul meu te scoase, spre a te călăuzi pe căi stîlcoase, printr-un deșert de moarte și Sodom, pe unde nu-i tipenie de om. Din totdeauna eu îți frînzei jugul, cătușa sfărîmîndu-ți și belciugul ; dar tu, pe fiecare colină și cărare sub fiecare pom te-ai dat la desfrînare. Te-am răsădit curat ca un lăstar, să-mi fi sămînță de-adevăr și bun vlăstar, Cum te-ai schimbat că mugurii-ți deschid chiorchin strepezitor și agurid ?

Pentru-agurida ce-au mîncat părinții, nu vor avea feciorii strepezi dinții, ci tu, ce de cuvîntul meu te lepezi, tu, nu feciorul, dinții avea-i vei strepezi. Căci cu leșii și cu săpun de-ai să te freci, în toate apele fierbinți și-n cele reci, și tot vei fi în ochii-mi întinat. Cum poți să spui : — Nu am nici un păcat, cînd ca o juncă de cămilă treci în streche, pe toate drumurile a-ți căta pereche ? Cum poți să spui că-ți pun ponos în cîrcă, atunci cînd gîfii greu ca o catircă ? Regi, dregători și sacerdoșii de asemeni, spun „Tată” lemnului și așchiei de cremer. Ochii spre foloase-au tot cătat și spre vîrsarea singelui curat. De aceea, Iochim, rege-n Iehuda, nici sclavul nu va plînge și nici sclava, în bocet n-o să-ți pomenească slava.

Tîrit afară din Ierusalim, vei fi zvîrlit în groapă, Iochim, încăput la milă de gropar, să-ți faci funeralii de măgar.

Ți-e scris păcatul și pornirea idolatră, cu virf de fier și unghie de piatră, pe-a inimii tăblie și altare, spre care te îndrepti să-ți cați scăpare de singele ce l-ai vărsat în moarte. Precum feciorii dragi ți-e dragă Astarte a cărei temple pe coline-ți înălțară. Ci eu altarele le voi stîrpi-n întreaga țară. Căci tu pe împilare zidești case și îți clădești pe nedreptăți terase. Zidarii, care mînuiesc mistria, în schimb muncii nu-și nîrimesc simbria. Înalte-ți vrei palatele și largi. Spui meșterului : — Mari ferești să-mi spargi

În ziduri și din cedru fă-mi podele, pe care să le-acoperi cu vopsele ! Au pe măsurile atinse de ferești ești pus peste popor ca să domnești ?

Și Domnu-mi spuse vorbele aceste : — Un tînguit se-aude dinspre creste, un plîns că te cutreieră flori. E Rahel, ce-și bocește-amar feciorii și nu s-a învoit la mîngîierii, ce nu-s de aflat dealtminteri nicăieri. Dar n-o să-i fie tînguirea vană, căci după noaptea lungă și dușmană se-arată zorii limpezi ai nădejzii, care-ți întorc feciorii din primejdii la turmele de oi și la cirezi. Și sufletu-i ca una din livezi și doldora ca vile de rod ; și n-or mai ști de jale și prohod ; fecioarele sînt vesele și saltă cu moșnegii și cu tineri laolaltă, și bocetele s-or schimba-n urale ca să-i mîngie pentru zilele de jale. Deci nu te teme, robule Iachov, căci risipirea ți-o întorc în spre ostrov. Toba-ți vei mai prinde de mijloc, să bați în ea, cînd vei ieși la joc. Din miazănoapte te adun și te apropii și vor veni toți orbii și toți șchiopii și de la capete de lume-oi fi călăuză pentru femeia-ngreunată și Iehuză.

LESER URY : Profetul Ieremia

(urmăre din pag. VI-a)

vingeri. Evenimentele istorice confirmă viziunea profetului. Cîteva ani după intronarea lui Iehoiakim, statul iudeu a trecut sub stăpînire chaldeean, atunci cînd Nebuhadneţar, cuceritorul chaldeean, a învins, la Carchemiş, armatele faraonului Necoh. Nebuhadneţar i-a permis lui Iehoiakim (care era asal Egiptului) să rămînă pe tronul lui Iuda. Influenţa egipteană a rămas puternică la curte, şi în anul 598 Iehoiakim se ridică împotriva stăpînului său. Armatele chaldeene invadează, în anul următor, Iudeea şi cuceresc Ierusalimul.

După moartea vechiului său duşman Iehoiakim, Ieremia îşi părăseşte ascunzătoarea şi începe din nou să prorocască. Obişnuitele lui chemări la pocăinţă şi reformă morală sînt acum însoţite de un punct de vedere politic: Iuda poate fi salvat numai dacă se supune chaldeenilor. Acest punct de vedere, că chaldeenii ar fi fost aleşi de Dumnezeu ca să domnească, era poate întărit de tratamentul relativ omenos (după concepţiile acelor vremuri) pe care Nebuhadneţar îl acordă popoarelor cucerite. Ieremia era în legătură cu grupul care a fost deportat în Babilonia: într-o celebră scrisoare el îi sfătuieşte să se stabilească acolo şi să devină buni cetăţeni „pentru că în pace veţi găsi pacea”. El probabil pe unii profeţi care-l incitau pe exilul la revoltă, cu toate că şi el îi asigură pe deportaţi că în cele din urmă Dumnezeu îi va readuce în patrie (Ier. 29).

Între timp, clica de la curte de influenţă egipteană, îşi continuă intrigile şi lipsitul de voinţă rege Iedekia cedă presiunilor şi începu revolta. Ea se sfîrşi în modul cel mai tragic, prin distrugerea naţiunii. Ieremia îşi menţine împotrivirea sa diră împotriva războiului, insistînd că numai supunerea poate salva poporul. Acuzat de trădare, a plătit scump aceasta: e arestat sub acuzarea că ar fi încercat să se alăture chaldeenilor. Deşi întemniţat, Ieremia continuă să-şi afirme părerile (Ier. 37).

Duşmanii lui insistau să fie ucis, acuzîndu-l că ar fi subminat moralul poporului. Ieremia este aruncat într-o groapă plină de noroi. Un eunuc etiopian, Ebed-Melech, intervine pe lângă rege şi-l salvează pe profet (Ier. 38). Distrugerea totală devenea iminentă, şi Ieremia începe să întrebuinţeze termeni noi. Ca şi cînd dezastrul naţional, de care nimeni nu se mai îndoaia, ar fi fost fapt împlinit, el îşi exprimă speranţa că poporul va fi purificat şi înălţat prin suferinţă şi astfel Dumnezeu îi va dăruir din nou prosperitate şi putere.

După căderea Ierusalimului, profetul rămîne mai departe în ţară. Probabil spera că poporul, alt de greu încercat, va da acum ascultare învăţăturii sale. Împotriva sfaturilor lui Ieremia, conducătorii ţării conduşi de Iohanan, fiul lui Karea, au fugit în Egipt, silindu-l şi pe profet şi discipolii săi să-i urmeze. Şi acolo, profetul se ridică plin de vehemenţă împotriva practicilor idolatre, pe care refugiaţii le îndeplineau (Ier. 37—44).

Ieremia continuă să dezvolte învăţăturile marilor săi predecesori, profeţii Amos, Hosea şi Isaia; nu numai ideile şi spiritul, dar tonul şi stilul lor sînt reflectate în predicile sale. Diatribele sale vehemente amintesc de oratoria violentă a lui Amos; dar Ieremia este mult mai aproape de simţitorul, cald şi liric al Hosea. Ca şi acesta, el este în acelaşi timp profetul distrugerii şi al minţiurii.

Tema principală a predicilor lui Ieremia din prima sa perioadă nu este mult deosebită de cea a predecesorilor săi. El denunţă nedreptatea socială şi corupţia potenţialilor, aşa cum a făcut-o şi Amos; ca şi Hosea este împotriva imoralităţii şi a idolatriei. Ca şi ceilalţi profeţi, Ieremia recurge la simboluri, pentru a da mai mare forţă mesajului său. Odată a subliniat o profeţie de distrugere aruncînd şi zdrobind un vas de lut pentru a arăta că de completă va fi distrugerea (Ier. 19). Cîteva ani a purtat pe umeri un jug, ca semn al înrobirii pe care ar aduce-o împotrivirea faţă de chaldeeni.

Marea importanţă a lui Ieremia constă, nu în doctrinele specifice pe care el le predică, ci în forţa prin care ele erau exprimate.

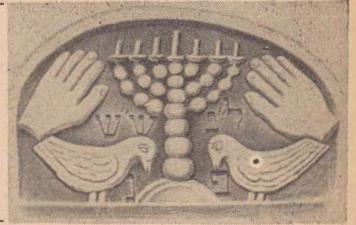
De pe urma acestor clocotitoare personalităţi au rămas un număr de scurte documente personale, în care Ieremia îşi dezvăluie sufletul în faţa lui Dumnezeu. Ele au fost intitulate „confesiuni” fiind de o valoare nepreţuită pentru înţelegerea vieţii interioare a profetului. De asemenea, există mai multe date biografice despre Ieremia decît despre oricare alt profet, astfel că multe din predicile sale pot fi coordonate cu diferite întîmplări din viaţa sa.

Deşi nu a reuşit să-şi influenţeze contemporanii, personalitatea lui Ieremia a făcut o adîncă impresie asupra generaţiilor următoare.

Sub direcţia îndrumare a profetului, discipolul său, Baruch, s-a ocupat cu adunarea profeţiilor sale; dar nici cea de a doua categorie de predici făcută de Baruch nu mai există în forma ei originală. Actuala carte a lui Ieremia conţine diferite adăugiri făcute mai tîrziu, pe lângă naraţiuni biografice care vorbesc despre profet la persoana treia. Şe prea poate ca multe din aceste naraţiuni să fi fost scrise chiar de Baruch, pe baza observaţiilor personale sau după spusele lui

V. ISAC

UN ORAŞ AL UMBRELOR: CIMITIRUL FILANTROPIA

În concepţia mozaică cimitirul nu e un lăcaş al morţii luată în accepţia ei crudă: cimitirul e Beth ahaim — Casa vieţii.

Evreul vine la cimitir să se reculeagă lângă cei care s-au întors în ţărîna de unde au plecat, lângă pietrele funerare cu numele sfînte ale celor care i-au fost scumpi.

Cimitirul nu e numai loc de reculegere, ci şi de meditaţie. În „Les lettres françaises” am citit un articol despre scriitorul Franz Kafka, însoţit de o reproducere după o pictură a unui artist modern ceh. Pictura înfăţişează vechiul cimitir din Praga, unde „marele scriitor şi-a petrecut multe ore, meditănd”.

Dar cimitirul e şi un loc de inspiraţie căutat de pictori. Pictorul român A. Satmari a pictat de multe ori, înaintea primului război

deşte o piatră funerară. În 1864, oraşul întinzîndu-se, cimitirul a ajuns să fie în centrul oraşului şi a fost închis. S-a pus atunci problema unui nou cimitir.

Hevra Kedoşă din Bucureşti, întemeiată la începutul secolului al XVI-lea şi reorganizată în 1761, cumpărase încă din anul 1834 (5594) iniţia parte a cimitirului Filantropia. A doua parte fusese cumpărată de obştea evreilor, în 1852.

Simţîndu-se nevoia de a se inaugura cimitirul, Epitropia din anul 1864 a intervenit pe lângă ministerul de interne de atunci, care a încuviinţat înfiinţarea unei gabele pentru a se strînge fondurile necesare înţepmării noului cimitir.

Cabala consta dintr-o taxă de 7 parale de

Artă funerară evreiască

mondial, priveşti din „vechiul cimitir din Sevastopol”. El a mărturisit unui coleg că-i plăcea şi-l atrăgea mult „peisajul acestui cimitir evreiesc plin de poezie şi tainică atmosferă”.

Cimitirul a fost sursa de inspiraţie şi a unor mari pictori evrei ca S. Hirschenberg şi E. M. Lilien.

O seamă de oameni iluștri şi-au exprimat emoţia pe care le-a trezit-o vizitînd un cimitir evreiesc. George Clémenceau, marele om politic francez, făcînd un voiaj în Polonia, s-a rătăcit într-un mic oraşel cu o veche comunitate evreiască. Paşii l-au dus şi în cimitirul evreiesc. Cu multă umire şi emoţie el privi pietrele funerare vechi şi roase de vreme, cu „ornamente primitive, stranie şi misterioase, cu lei, cerbi, urşi...”

Cimitirul evreiesc a inspirat pe doi poeţi, unul de limbă română şi franceză, celălalt de limbă germană: B. Fundoianu (B. Fondane) şi A. Margul-Sperber.

Tumult. Dar ca un tipăt într-insul te iubesc
Şi aş iubi o piatră cu scrisul evreiesc
Toamna în cimitirul urban, de la barieră,
pune tristeţe-n lespezi, a stupilor de miere
Ochii caprei parcă-s ochi de biet evreu.
Poartă capra barba celor morţi ai mei?
Stranie şi tristă e privirea ei.
Ca un moş se-aleacă piatra pe mormînt
Capra-i smulge părul scărmanat de vînt.

(Fundoianu, „Cîntec simplu”).

Paşte-o capră albă strămoşesc mormînt
Barba-i ca ţepuşa tremurî în vînt.
Ierburile-n preajmă unduiesc mereu
Ochii caprei parcă-s ochi de biet evreu.
Poartă capra barba celor morţi ai mei?
Stranie şi tristă e privirea ei.
Ca un moş se-aleacă piatra pe mormînt
Capra-i smulge părul scărmanat de vînt.

(A. Margul-Sperber în româneşte

de E. Furtună).

Cîndurile de mai sus ni le-au stîrnit cercetarea unor documente privind istoria cimitirului Filantropia, care a împlinit anul trecut o sută de ani.

După cum se ştie, vechiul cimitir evreiesc din Bucureşti era pe strada Sevastopol, fiind înfiinţat înaintea anului 1700, precum dove-

fierea oca de carne rituală. Din veniturile acestei gabele, din contribuţiile enoriaşilor sinagogilor şi caselor de rugăciuni de-atunci şi din colecta făcută de Gedalia M. Breyer (cite 18 parale de cap) — s-au adunat fondurile pentru ridicarea zidurilor şi construirea încăperilor rituale şi a locuinţei paznicului.

Cei dintîi gabaim (epitropi) ai cimitirului nou au fost Gedalia M. Breyer şi Işai Avram Wisner, cărora le-au urmat Chaim Hirsch Gaster, Michel Azil, Lazăr Focşaner, Avram Marcus, Avram Garfunkel, Levi Löwinsohn, Mathias Hirsch, Borely Wiener, Solomon Hechter, Filip A. Focşăneanu şi alţii.

Cu timpul, cimitirul a fost mărit prin cumpărarea de locuri învecinate din strada Filantropia, în mahalaua Cişmeaua Mavrogheni (1876) şi prin alte cumpărări făcute în 1904 şi 1907.

Cimitirul a fost înzestrat apoi cu o impunătoare capelă mortuară, cu săli de aşteptare şi cu alte clădiri anexe. Din veniturile realizate, Societatea Sacra a subvenţionat larg, aşezăminte culturale şi filantropice ale comunităţii.

În anul 1915 s-a marcat existenţa de 50 de ani a cimitirului Filantropia. Azi, acest cimitir are o sută de ani şi în perimetrul lui urîş, dorm somnul de veci peste 110.000 morţi — un oraş al umbrelor, despre care amintesc zecile de mii de pietre funerare, multe roase de acizii vremii, multe din ele veritabile opere artistice, documente preţioase pentru istoriografi, prin epitafele săpate pe granit şi marmură.

Cimitirul Filantropia constituie un monument istoric al evreilor din Bucureşti.

Multe din vechile pietre funerare, prin interesele lor ornamente, scot în relief frumuseţea naivă, a lucrărilor meşteşugarilor evrei, creatori ai unei arte populare autentice, care s-a păstrat în ultimele două secole.

Unele pietre funerare ale acestui cimitir, şi mai ales monumentele din lemn de stejar sînt piese rare şi de mare preţ pentru vechea noastră iconografie folklorică. Federaţia Comunităţilor Evreieşti (M.) se preocupă de conservarea acestor mărturii ale trecutului, reproducîndu-le foto-zincografic şi în parte în adaptări grafice, opera pictorului Lazăr Zin, un îndrăgostit de iconografia folklorului artistic evreiesc.

Arta cioplitorilor în lemn şi piatră evrei prezintă un deosebit interes şi pentru studierea pietrelor funerare, putîndu-se recunoaşte la unele din ele, influenţa stilului brîncovenesc adaptat la formele liniare şi caracteristice iconografiei străvechi evreieşti (cimitirul Sevas-topol).

Cimitirul Filantropia adăposteşte şi preţioase monumente în piatră, moderne. De o valoare artistică remarcabilă sînt monumentele funerare cu ornamente cu motive folklorice stilizate, executate după proiectele arhitectului Arnet. (Monumentul în memoria lui Panait H. Wechsler). Impresionante sînt şi monumentele funerare de marmură care amintesc de Iacob Meier Spilman, fost rabin al comunităţii, cunoscut sub numele de Craiover Ruf, de rabinul Aizic Taubes (1835—1920) şi de şef rabinul Iacob Niemirower (1872—1939).

Cu emoţie te opreşti în faţa mormintelor în care, sub piatra rece funerară, odihnesc rămăşiţele pămîntului de al lui Efraim Moşe ben Sender, Vestitul din Ţara Românească Cilibi Moise născut în Focşani în 1812 şi decedat în 1870; Dr-ul Adolf Stern (1848—1931) pe piatra mormintală a căruia s-a săpat un citat din „Hamlet”, tragedia lui Shakespeare tradusă de el în româneşte; Dr-ul Siegmund-Sigma, creatorul revistei „Sănătatea”, mort la 7 ianuarie 1941; Solomon Segal, poetul care a făcut antologia poezilor români în talmăciirea idiş (decedat la 20 august 1948); Barbu Nemţeanu, poetul delicat şi ros de tuberculoză, mort în mai 1919; Mihail Sebastian, mort în împrejurări alte de tragice sub roata grea de camion, la 29 mai 1945.

La cîmpatul sfîntelor rămăşiţe ale celor ce au plecat dintre noi pentru totdeauna, vom face mereu popas pentru a ne reculege, pentru a le slăvi memoria şi a lua din vatra de jăratîc a durerii, niciodată potolită, fiurul care să ne susţină în voinţa de a cuprinde din această viaţă trecătoare, picul de eternitate care este în fiecare din noi.

SOLOMON SAVIN

EROI AI REZISTENŢEI ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

La recenta conferinţă de la Viena consacrată luptei popoarelor împotriva fascismului, în perioada celui de al doilea război mondial, reprezentantul Albaniei a făcut cunoscut că în rîndurile partizanilor din această ţară s-au aflat şi grupuri de luptători evrei. 40 dintre ei au fost distinşi cu înalte ordine militare.

DECORAREA UNEI PERSONALITĂŢI ARTISTICE

Guvernul R.F.G. a conferit Ordinul Federal al autorului şi regizorului de filme Ludwig Berger, pentru merite în domeniul muncii artistice.

LUCRARE DE COMENTARII BIBLICE

La Ierusalim a apărut un volum cuprinzînd comentariile la Biblie făcute de defunctul rabin Davin Sperber, fostul cap spiritual al comunităţii evreieşti din Braşov.

CONGRES MONDIAL SEFARD

În toamna anului 1966 va avea loc la Paris primul congres mondial al evreilor sefarzi. Delegaţi ai comunităţilor sefarde din 33 de ţări şi-au anunţat pînă acum participarea.

Stiri

APELUL RABINILOR AMERICANI

Conferința centrală a rabinilor americani, organizație reprezentativă a rabinilor reformati din S.U.A. și Canada, a publicat un apel prin care cheamă credincioșii să se pronunțe pentru deplina egalitate a populației de culoare, împotriva segregăției și discriminării negrilor din S.U.A.

„FEMEIA ÎN POEZIA EVREIASCĂ”

La Buenos Aires a apărut un volum antologic cuprinzând creații literare consacrate femeii. „Femeia în poezia evreiască” este al 28-lea volum din colecția „Opere alese ale literaturii evreiești”.

VESTIGII ALE UNUI TRECUT BOGAT

La Besali, un orașel din nord-estul Spaniei, a fost descoperită o mikva — baie rituală — din secolul XIII-lea. În întreaga Europă mai există doar două băi rituale evreiești de o atît de mare vechime: la Nîmes, în Franța și la Liège, în Belgia.

La muzeul din Barcelona se păstrează un pergament descoperit în secolul trecut, scris în limba catalană, și care cuprinde reguli de organizare a serviciului religios în sinagogă.

PARC PUBLIC

La Modiin, în apropiere de Ierusalim, va fi amenajat un parc unic în felul său: el va înfățișa flora și fauna despre care se vorbește în scrierile sfinte.

Parcul se va întinde pe o suprafață de 15 km.

FOND LITERAR

Secția evreiască a Bibliotecii centrale din New York cuprinde un fond de 110.000 cărți ebraice și idiș, începînd de la scrierile sfinte, pînă la operele cele mai recente ale scriitorilor evrei.

ANIVERSARE ISTORICĂ

În Iran se sărbătorește împlinirea a 2500 de ani de la întemeierea imperiului persan. Această dată va fi aniversată și de comunitățile evreiești din lume, în amintirea regelui pers Cyrus, care i-a eliberat pe evrei din robia babiloniană, îngăduindu-le să se întoarcă în Iudeea și să-și reconstruiască templul.

SPRE UNIFICAREA CURENTELOR RELIGIOASE MOZAICE ?

Trei rabini, reprezentînd cele trei curente religioase ale iudaismului american — ortodox, conservativ și reformist — au declarat că este posibil să se ajungă la o unificare a celor trei curente.

MONEZI DIN SECOLUL II I.E.N.

Cu ocazia unor lucrări de construcție executate în apropierea localității Iericho, la nord de Marea Moartă, au fost scoase la lumină 18 monezi de argint datînd din secolul II înaintea erei noastre. Monezile poartă efigia guvernatorului sirian Demetrius I, care a guvernat între 187—150 î.e.n.

UN CRIMINAL NAZIST CERE IERTARE

Fostul ofițer S.S. H. Müller, unul din cei zece acuzați judecați de un tribunal din Stuttgart pentru crime de război comise la Tarnopol, a cerut iertare victimelor sale. Adresîndu-se martorului acuzării, dr. I. Glücksohn, ai cărui părinți au fost gazați din ordinul acuzatului, Müller a spus: „După ce m-am eliberat de concepțiile mele anterioare, simt nevoia adîncă să cer iertare pentru răul pe care ți l-am făcut d-tale și familiei d-tale. Îmi recunosc vina și te rog să primești expresia regretului meu”. La aceasta, martorul a răspuns scurt: „În numele părinților mei îl iert pe d. Müller”.

PICTURI MURALE DE ACUM 1600 ANI

Doă picturi murale vechi de 1600 ani au fost scoase la iveală într-un cimitir din apropierea localității Askelon. Picturile, reprezentînd un chip de femeie și un tînar, au fost expuse în cadrul muzeului din Ierusalim.

„FLAGELUL SVASTICEI”

Lordul Russell, procuror englez la tribunalul internațional de la Nürnberg, a scris mai multe cărți — printre care și „Flagelul svastice” — în care prezenta cu o vigoare deosebită crimele săvîșite de fasciști în perioada celui de al doilea război mondial. Aceste cărți i-au adus magistratului britanic simpatia oamenilor de bunăvoință de pretutindeni: acest lucru îl atestă miile de scrisori pe care el le-a primit din numeroase țări ale lumii. Cercurile neo-fasciste au încercat să-l discrediteze pe lordul Russell, acuzîndu-l de... exagerări. Tentativa lor a fost zadărnicită: un tribunal englez a condamnat pentru calomnie pe unul din emulii neo-fascismului care a cîntăcit să conteste afirmațiile lordului Russell.

RĂSPUNDEREA LUI IG-FARBEN

La Berlin a apărut cartea „Experiențele de la Auschwitz — Crimele concernului IG Farben”, în care pe bază de documente și fapte se arată rolul pe care acest concern l-a jucat în perioada nazismului. După cum se știe, IG-Farben a folosit deținuți în uzinele sale chimice și a produs gazul „Cyklon B” cu care erau făcute gazările în lagărul morții de la Auschwitz.

Monument în memoria martirilor uciși de naziști ridicat în orașul Rudniew — U.R.S.S.

ALEF, BETH, GHIMEL...

Cercetări făcute în ultima vreme asupra activității eroice desfășurate în timpul ocupației naziste de membrii organizației Tînăra Gardă din Krasnodon au arătat că alfabetul ebraic — e drept, scris de la stînga la dreapta — le-a servit tinerilor partizani drept cifru secret.

DAVID ȘI GOLIAT PE UN TIMBRU POȘTAL

În seria de timbre jubiliare emise în Malta cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la asediul turcilor, există un timbru care reprezintă lupta dintre David și Goliat. Simbolul biblic a fost ales pentru a arăta că cei puțini au învins marea armată a sultanului Soliman.

MONUMENTE ÎN MEMORIA MARTIRILOR

Municipalitatea orașului Westerboorg din Olanda a hotărît să ridice un monument în memoria martirilor uciși de naziști în anii ocupației. Monumentul va fi ridicat pe locul unde a funcționat punctul de concentrare a victimelor ce au fost apoi deportate în lagărul morții de la Auschwitz.

VERNISAJ LA PARIS

La Paris a avut loc vernisajul expoziției de pictură organizată ca în fiecare an de secția culturală a Asociației organizațiilor populare evreiești. De data aceasta expun 60 de artiști.

FRAȚII BARUCH

Avram, Nathan și Solomon Baruch au fost trei frați care au luptat cu arma în mînă, în rîndurile partizanilor iugoslavi, împotriva cîmpitorilor fasciști. Toți trei au căzut în lupta cea grea cu dușmanul. Amintirea lor este păstrată cu venerație de popor, alături de al tuturor eroilor care și-au dat viața pentru libertate. De curînd, o stradă din Belgrad a primit numele Frații Baruch. O școală din capitala Iugoslaviei poartă de asemenea numele fraților eroi.

CASA SALOM ALECHEM

În luna mai a. c., cînd se împlinesc 50 de ani de la moartea lui Salom Alechem, se va inaugura într-un cadru solemn casa de cultură și muzeul închinat vieții și creației marelui scriitor. Casa-muzeu a fost construită la Tel Aviv, cu aportul unor instituții și organizații culturale evreiești din întreaga lume.

MUZEUL EVREIESC DIN PRAGA

Peste o jumătate de milion de turiști, originari din diferite țări ale lumii, au vizitat în cursul anului 1965 muzeul și vechiul ghetto din Praga. Muzeul cuprinde o vastă colecție de materiale ilustrînd cultura și istoria iudaică. Tot aici se află și celebra Sinagogă Alt-Neu, din secolul al XIII-lea, una din cele mai vechi din Europa.

O BIBLIOTECĂ PREȚIOASĂ

Yeshiva University din New York a achiziționat prețioasa bibliotecă a lui Berthold Strauss, decedat la Londra în anul 1962. Strauss a venit la Londra din Germania, în anul 1933 și și-a organizat acolo o bibliotecă ce a fost socotită cea mai mare bibliotecă particulară din Anglia. Ea cuprinde un mare număr de cărți de iudaistică.

Stiri

MORMINTUL LUI RABI AKIVA

Un comitet special se ocupă de restaurarea mormintului lui Rabi Akiva, marele cărturar și cap spiritual al răscolei lui Bar Kohba împotriva Romei.

ÎNCĂ O ANNA FRANK

A fost dat publicității jurnalul de lagăr al fetei Ruth Kluger, ucisă la vîrsta de 13 ani în lagărul de la Auschwitz. Timp de aproape un an de zile fetei a notat, în proză și versuri, grozăviile din lagărul morții. Iată o strofă din poezia „Am 13 ani”: „Dincolo de sîrma ghimpată soarele răsare
Dar nu poate străpunge zidurile cuptoarelor:
De aceea la Auschwitz soarele nu strălucește”

ISTORIA PRESEI EVREIEȘTI DIN EUROPA

Institutul de studii superioare iudaice din Bruxelles proiectează editarea unei istorii a presei evreiești din Europa.

SIMPOZION LA PARIS

Un public numeros a asistat la simpozionul ținut la Paris, în sala teatrului Ambasador, pe tema „Conciliul ecumenic și evreii”. Principali vorbitori au fost Marele rabin al Franței, dr. Kaplan și abatele Daniello.

BIBLIA ÎN LUME

O statistică recentă arată că Biblia a fost tradusă în 235 limbi.

NUMELE EROULUI

În orașul Split din Iugoslavia a fost inaugurat un spital militar care a primit numele medicului-erou Isidor Perera-Matic, căzut în luptă împotriva cîmpitorilor fasciști.

O PERSOANĂ INCOMODĂ

Numele inginerului Simon Wiesenthal, directorul centrului de documentare evreiesc din Viena a devenit larg cunoscut datorită perseverenței cu care-i urmărește și descoperă pe criminalii de război naziști. S. Wiesenthal a avut un rol însemnat în descoperirea urmelor care au dus la prinderea călăului Adolf Eichmann.

„Suficiente motive pentru ca inginerul din Viena să-și atragă furia cercurilor neo-naziste. După cum a relatat recent agenția Ceteka, neo-naziștii au instituit un premiu de 60 000 franci elvețieni pe capul lui S. Wiesenthal.

Stiri

הרב קוק

באר-
הגולה

ספר חדש על מהר"ל מפראג

הוא נשא נחילו ורוחו פעמה
למאורעות והסגניס של גירוש
יהודי ספרד ב-1492; זכה
לראות בתחיית הישונים ה
יהודיים במזרח; אף ראה
בירומה של התנועה המשי

ה' ניסן
נ' ניסן
י' ניסן
ז' ניסן

ה' ניסן
הצרים אלה ו"ל סמאט, בעל
„אוהל ישראל“
ה'תשס"ה
כ'תשס"ה
רבינו יצחק אלפסי (הריף) ו"ל אלנסא
ר'תתם"ג
זכות תנן עינינו!

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה... שָׁבַת שְׁבֹתוֹ...
לֹא תַעֲבֹד אֱסִי' (ע"פ).
חֲסֹן הַחֲשָׁשׁ יָגֵן מַמְנִי סָה
פֶּרֶז וְ כִּזְזָל נֶאֱמָרָה?
וְלִמָּה הַזְכִּירָה הַתּוֹרָה דָּם

לפרשת ויקהל
לא תבערו אש בכל חושבו
חייכם ביום השבת (שם ת
נב).
כבר רצונו ח"ו למד פרש
דקא מליה וראש לבאר
מה שירשע בלמסדר על
הפסוק ויקהל סאן שיעור
קלות בשבת וי"ל. וכד יוש
לפני אס מבינים הפסוק
ויקהל סא עס לא תבערו
אש כי רצון התורה להזהיר
שאספס ש' שבת וי"ל
התורה מוקדמת לתורה א"ל
תורה, אלא לא אספס
לעורר סגנים וראש הספר
פוקת, אלא כינס לצדיקים.
(הנה סא שפא לאסר
זל — קלום — סאונברג
כסור, שגיב א").
ויקהל סה... שבת שבתון...
לא תבערו אש (שם).
סמור הסגור ס' ספני סה
פרש ו בנזל נאסרה
לסמור הזכירה התורה רק

אײן איינציקע מזוזה

י. קארא

צייט-שפייגל

פונעם רומענישן
דעליגאטן יידנטום

א יום טוב אלט 167 יאר

ווען איז דער ראש השנה פון די חברניקעס

איבער פון די נרעסע תל-
מדישע אויפגאבעס פון
דעם היינטיקן פאג, שטייער
רוק בראש פון די מזג
דום, האט די חסידים ארייני

געלייגט אין חדר, און
ווען ר' שניאור זלמן האט
אויסגעזען זיין ווער
"תניא", האט ער געהייסען
פארברענען. דער קאמף צווישן
שווין צוויי שיטות האט זיך
אויסגעשפילט פארשטימט, אז
מען האט ר' שניאור זלמן גע-
סאגט, ארעסטירט און באשטימט
אין גאנץ פון ניוערקס קסלו
תקע... און א שווער לעבן-
רעסע צווישן מען פון זיין
בארייאונג, זיינע חסידים
האבן פאפערעס דעם סאג פון
זיין בארייאונג באשטימט
פאר א יום טוב, אין דעם
פאג פון זיין צווייטן די
חברניקעס, סיינו זיי ווייניג,
רעזיילן די לענגערע פון
ר' שניאור זלמן באשריי-
אנג, מען איז זיך מסמך
מיט טרונקל און מער, זיין

נעגירן די באשיסע לידער
נעגירענע פונעם, "תניא"
אליין, די לידער וועלכע הייבן
זיך אן מיט די ווערטער:
"פרה באיום נפשי" (ער
האט אויסגעלייגט מיט פירן
סין ועל").

דער "תניא" האט זיך ראן
באזעצט אין דעם ארמאט
לאר, א דאנק וועלכן מען
רופט אים ר' שניאור זלמן פון
לאר, און אויך שרייבט ער
זיין נאמען איבעראל. אין
לאר האט ער געזונט אן
ער פערציק יאר.

ווען די פראנצויזישע אר-
מיינע וועגן נעם מען נאעס
צו לאר, איז דער "תניא"
פליזט מיט די רשימא אר-
מיינע און נאכט נעגירן אין
דעם ארמאט פיען, אלס

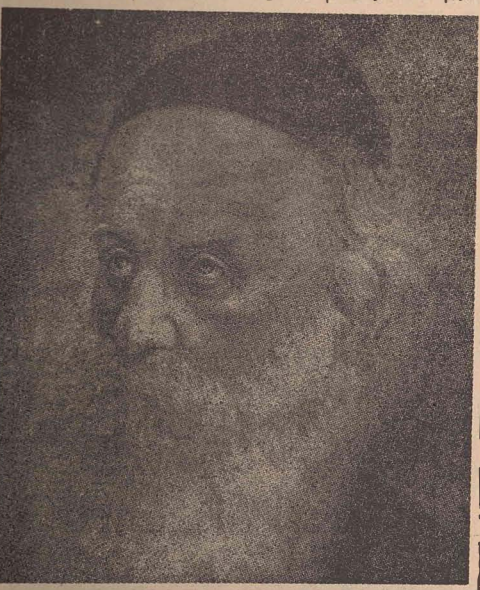
ווייטער 68 יאר אין פאג
פון 24 סבט תקע"ו. זיינע
חסידים, אבער, פערן ניש
זיין יארגעניגט, נייטערע
האבן בארייאונג, דעם יום טוב
האבן פונקט פאר אים יום
טוב ווי אלע אנדערע יידישע
ימים טובים.

נאך זיין פטירה, האבן
זיינע קינדער אָנגענימען דעם
שפטיגטע, "שניאור זלמן",
דער נאמען פון אלע אָד-
שפטיגע פון "תניא" ביז
אין אונדזערע היינטיגע טעג,
דער נאמען פון די באזאגטע
ליובאוויטשער רבי'ס זיין עזר
ניס אין דער יידישער וועלט.
אין צום אפטייל, א פאר
נאכזאגער פונעם גרויסן
"תניא":

א פאריינענער מזג
האט אים אָד געזעגט:
רבי, פארטאגט ניש איר ניש
אָנגעזען צונגליד מיט אלע
אנדערע מזג? ווייל איר
זענט דער קאפ פון די חסיד-
דום, מוס איר איר איינער
אָנגעזען ערערן?

— און סאגט איר—
אויס געשטענען— פארטאגט
פונ איר ניש אן איינער קאפ
אוי ווי איר פונ אן איינער
אנדערע א ביים...
— וועלכע ליבשאפט איז
נרעסער—האט פון אים גע-
פרעגט, איז אונזער האט
ווייניגער און נרעסער ווי
ליבשאפט צום פאגלי יאר? —
פארשטייט זיך, אן
ליבשאפט צום פאגלי און
נרעסער און ווייניגער, ווי
דאיה נאם אליין האט שאגט
ליב ויין פאגלי ישראל.

נאמען לערנען קיין וויסעכס,
און קוים נאך ערלעכע יאר
וועט ער באריס אלס, "ער-
לי", א נעניע רויר זינע
נעוואנטע פילאָזאָפישע אידע-
ען. שפעטער איז ער א תל-
מיד פונעם סערישער סניר,
דער שוין דערמאנטער נאָכ-
פאָגער פון דעם בעל שם
טוב. נאך דער פטירה פונעם
סניר, קאמ איהר ויין אָד
ר' שניאור זלמן. אָד די פונ-
קציע איז געווען אז ענגונג
שווערע, ווייל אין ליגע איז
נעווען דער ענגער פון די
נרעסע סענדרים מיט דעם
וויינער נאין בראי.

דאָ האט ר' שניאור זלמן
געגרינדעט די "שיטת חב"ד". דאָס
וואָס "חב"ד" איז א פאָפּולער-
ע צונג פון די ווערטער אין
עברית חכמה, בינה, דעה,
וואָס באַרײַטן חכמה, פאר-
שטאנד און וויסן, די יסוד
רות פון זיין שטייג, די פאָג
רוע זיינע, אויסגעדריקט אין
זיין באַריסן ווערט, "תניא",
נעגערט א רוי נוסחאות פון
סידור תפלה, פונעם דאזיק
נען, שאַנדיק א נישט סידור
צום דאזיקען, אויף די יסוד
זינערטע פונעם "הי-
ליקן הא-...". וואָס א חוץ
דעם, האט ער אפּפאָט א
נייע, "שלוש עשר" (פונעם
בע דגה) פאר זיינע חסידים
האָנדיק די פונדענדיק צו בע-
פאָרן, אפּפונדערטן וויינע
חסידים קאפּפּעלע פון זיין
תלמידות, וועלכע וועגן
נעמען אן זייער צייט די
נרעסע סענדרים פון חסיד-
רות און חסידים. ער האט
אוי אים געשאפן באַזונד-
רעסע ביי מירש צו ראדע-
נען פאר זיינע חסידים, האט
אָנגעפירט ניעם כללים ווי
אוי צו פאָרן די קשר פון
תלמידות, צו לייען די דער
עז א. א. ו. ער האט
אין חסידות גערישט, אן
מען דאמט פון עזרת הברא-
מחה שמחה אין ניש דער
סגור און חסידות.

סײַן וויסן פון חסידות, און
אן איר נעוואָסן די צול-
פון די מזגנים, וואס האבן
זיך אפגעטעלט מיט פאר-
נאטום צו אים דער פאָר-
לעזער באַזעגונג. דער ווי-
נער נאם, ר' אלי ווינער,
איז שולחין פון די חבר-
ניקעס, מען טרונקט 95 נרא-
ריקע ווי"ש, רענאָד הייבט
מען אן צו זינגען, צו סאגן
חסידישע טעג ביז אין דער
פריי.

ווער איז געווען רב שני-
אור זלמן, באַפאָט מיט דעם
נאָמען "תניא", דער נאָמען
פון זיין פילאָסאָפישע ווערט
ווערט וואָס רעפּרעזענטירט
די לעבנסאָנגעזעצע פון די
חברניקעס, א חסידישע פאר-
צווייגונג געשאפן פון אים?
איינער פון וועלן ענגערען
אויף דער ראָדען פראגע,
וועלן מיר דערציילן א חסי-

דיינע און נאָמען אפּפאָט
כוח פאר שווייגער און פויר
ונסער חסידות, אָדער ווי
אוי מען רופט זי איר,
"ליובאוויטשער חסידים". א
דעם יסוד, אפּפאָט, אפּפאָט
פאָלגט יסוד, קינדער און
דערמאנטע, מענער און
פראַנצויזישע צונגליד. ווייל דער
עולם וואָס באַזייערט זיך
אין דעם יסוד און שאַט
גרויס, לייעט מען לאנגע מיטן

דישע לענגערע וואָס באַראַ-
טעוירט דעם גרויסן
פאָלגט "אָנגעל נאָך חצות
הזולה, ווען אלע תלמידים
פון רבי ר' בער פון סער-
ריס, דער באַפאָטער, "סי-
ניד" און תלמיד פון בעל-שם
הקדוש, האבן שוין געריסן
און בלייבן א שטערעלע פון זיין
נעם: איז געבליבן וואר,
האט ער געזעגט די פריי
פון רבי ר' בער אין דעם
קאפ פון זיין שטעלן. נאָכ-
פונדעם אים, האט ר' בער
דעלע געזען אן דער הי-
קער פון נישט אָד לעב-
אין דער האנט און קאפ
זיך אריין אן פנים פון יערן
תלמיד באַזונדער.

צוואַנציקער צו ר' שניאור
זלמן, האט דער סניר א
זעלע שעה אריינגעזעט אין
זיין פנים, וואָנדיק שויל:
"וואָס אַזאַ פאָל, וואָס אַזאַ
זונדער! און אַזאַ שוואַרץ גוף,
אין אַזאַ קליינעם קערפער!
האט דער רבונג זעל עולם
אויפגלייט, און ווייל חסיד
אָנגעזען: וואָס אַזאַ פאָל,
וואָס אַזאַ אַזאַ פאָל!"

רב שניאור זלמן איז גע-
בוירן אין יאר 1745 (תק"ה).
אין בעלזא, און אלס
ווערדן קוים אבא יא, האט
ער אָנגעהויבן צו לערנען
זורה בייס באַריסן סניר
זון ליובאוויטש, וועלכער איז
נאך דריי יאר געווען צו
זייער עלטערן און געזען אן
מען זאגט אים—דעם תלמיד
זינט—שוין "שען לעב-
נען צו אן אנדערן רבין, ווייל
ע' האט זיין נישט וואָס צו לער-
ען מיט אים. אויך איז דער-
עלעזיקער שניאור זלמן גע-

אין אלע יידישע צענטערס
האט מען לעצטנס געזייערעט
דעם "חג הנאמלי", דעם יום
טוב פון דער באַזייערונג
פון דעם באַריסן רב שני-
אור זלמן פון די צאריסשע
תפישות. אָד דער יסוד:
אין אלס 167 יאר און ווערט
געזאגט אין פאריינענע מי-
קוים און לענדער, וואָנדיק
רביס פון איר "ידישע צענ-
טער און צווייטן, אָפּהענגיק
פון דעם ווי די חסידים פויר
נעם דערמאנטן רב די חסיד-
ניקעס, האבן זיך באַזעצט
אין א נעמעסער צאָל. דער
רעזיקער יסוד האט אויך
היינט א גרויסן אפּפאָט
כוח פאר שווייגער און פויר
ונסער חסידות, אָדער ווי
אוי מען רופט זי איר,
"ליובאוויטשער חסידים". א
דעם יסוד, אפּפאָט, אפּפאָט
פאָלגט יסוד, קינדער און
דערמאנטע, מענער און
פראַנצויזישע צונגליד. ווייל דער
עולם וואָס באַזייערט זיך
אין דעם יסוד און שאַט
גרויס, לייעט מען לאנגע מיטן

דישע לענגערע וואָס באַראַ-
טעוירט דעם גרויסן
פאָלגט "אָנגעל נאָך חצות
הזולה, ווען אלע תלמידים
פון רבי ר' בער פון סער-
ריס, דער באַפאָטער, "סי-
ניד" און תלמיד פון בעל-שם
הקדוש, האבן שוין געריסן
און בלייבן א שטערעלע פון זיין
נעם: איז געבליבן וואר,
האט ער געזעגט די פריי
פון רבי ר' בער אין דעם
קאפ פון זיין שטעלן. נאָכ-
פונדעם אים, האט ר' בער
דעלע געזען אן דער הי-
קער פון נישט אָד לעב-
אין דער האנט און קאפ
זיך אריין אן פנים פון יערן
תלמיד באַזונדער.

צוואַנציקער צו ר' שניאור
זלמן, האט דער סניר א
זעלע שעה אריינגעזעט אין
זיין פנים, וואָנדיק שויל:
"וואָס אַזאַ פאָל, וואָס אַזאַ
זונדער! און אַזאַ שוואַרץ גוף,
אין אַזאַ קליינעם קערפער!
האט דער רבונג זעל עולם
אויפגלייט, און ווייל חסיד
אָנגעזען: וואָס אַזאַ פאָל,
וואָס אַזאַ אַזאַ פאָל!"

רב שניאור זלמן איז גע-
בוירן אין יאר 1745 (תק"ה).
אין בעלזא, און אלס
ווערדן קוים אבא יא, האט
ער אָנגעהויבן צו לערנען
זורה בייס באַריסן סניר
זון ליובאוויטש, וועלכער איז
נאך דריי יאר געווען צו
זייער עלטערן און געזען אן
מען זאגט אים—דעם תלמיד
זינט—שוין "שען לעב-
נען צו אן אנדערן רבין, ווייל
ע' האט זיין נישט וואָס צו לער-
ען מיט אים. אויך איז דער-
עלעזיקער שניאור זלמן גע-

דישע לענגערע וואָס באַראַ-
טעוירט דעם גרויסן
פאָלגט "אָנגעל נאָך חצות
הזולה, ווען אלע תלמידים
פון רבי ר' בער פון סער-
ריס, דער באַפאָטער, "סי-
ניד" און תלמיד פון בעל-שם
הקדוש, האבן שוין געריסן
און בלייבן א שטערעלע פון זיין
נעם: איז געבליבן וואר,
האט ער געזעגט די פריי
פון רבי ר' בער אין דעם
קאפ פון זיין שטעלן. נאָכ-
פונדעם אים, האט ר' בער
דעלע געזען אן דער הי-
קער פון נישט אָד לעב-
אין דער האנט און קאפ
זיך אריין אן פנים פון יערן
תלמיד באַזונדער.

צוואַנציקער צו ר' שניאור
זלמן, האט דער סניר א
זעלע שעה אריינגעזעט אין
זיין פנים, וואָנדיק שויל:
"וואָס אַזאַ פאָל, וואָס אַזאַ
זונדער! און אַזאַ שוואַרץ גוף,
אין אַזאַ קליינעם קערפער!
האט דער רבונג זעל עולם
אויפגלייט, און ווייל חסיד
אָנגעזען: וואָס אַזאַ פאָל,
וואָס אַזאַ אַזאַ פאָל!"

רב שניאור זלמן איז גע-
בוירן אין יאר 1745 (תק"ה).
אין בעלזא, און אלס
ווערדן קוים אבא יא, האט
ער אָנגעהויבן צו לערנען
זורה בייס באַריסן סניר
זון ליובאוויטש, וועלכער איז
נאך דריי יאר געווען צו
זייער עלטערן און געזען אן
מען זאגט אים—דעם תלמיד
זינט—שוין "שען לעב-
נען צו אן אנדערן רבין, ווייל
ע' האט זיין נישט וואָס צו לער-
ען מיט אים. אויך איז דער-
עלעזיקער שניאור זלמן גע-

דער באזוך פון רב הכולל דר.

רוזן און פרוי אין דער שווייץ

נאך די געשפערטן אין וועגען
אָרגאניזאציעס און קהלות, וועגן דער רב הכולל דר. רוד-
סא רזן און פרוי אָנגעקומען דאָנערשטיק דעם 17-טן
פערבואר 1966 קיין ציריך, אלס פאָלגער פון דער איינלא-
דונג פון דער אָנצירונג פון דער ציריכער יידישער קהלה,
בראש מיט אר פערזענלעכע רב. ווערענער.
שבת דעם 19-טן פערבואר, פרישט שוילס, האט דער רב
הכולל געהאלטן אין גרויסן טעמפל פון ציריך, וועלכער איז
געווען פול מיט סתפאליס, די דרשה פון עזיק פון מחצית
השקל.

אין דער שבת צורנאכט האט דער פערזענלעכע פון דער
ציריכער יידישער קהלה, דער רב. ווערענער און פרוי, אָרנא-
ניורס א סבלת פנים, לכבוד די נעם, אין וועלכער ס'האבן
אָנגאליענענע אָנגעקומענע אינטעלעקטואל פון דער שטאט.
וואס פון 20-טן פערבואר און פערבואר 1966, וועגן דער רב הכולל
זאגן פון דער קהלה, אן אויפנאם איינגעפירט פון דער
אָנצירונג פון דער קהלה.

ס'איז דעם 21-טן פערבואר האט דער רב הכולל גע-
האלטן אין דער קאָנפערענץ-האל פון דער קהלה, די קאָנפער-
ענץ איבער "רעגס" און נעמעס קיין דער ציריכער יידישער
געזעלשאפט און סוואָר דעם 23-טן פערבואר, האט דער
רב הכולל געזעגט איבער "דער יידישער נייטזיקער וויי-
דערשאַנדיק". ביידע קאָנפערענצן וועגן אויסגעדערט געזאָרן
מיט גרויס אינטערעס פון א צאָרליכן עולם, אויף וועלכן
דער איינלאז פון די קאָנפערענצן האט געמאכט א סוף רויס.
שבת דעם 26-טן פערבואר 1966, וועגן דער רב הכולל
דר. רודסא פרוי, געזען, אין אראפ, די נעם פון דער
דר. נחום גאלדסא, פערזענלעכע פון יידישן וועלט קאָנגרעס,
וועלכער געשטאנען ווי דאָס אויף אָדער. ס'איז אָנגעקומען
א לאנגער, הארציקער און פריינטלעכער געשפער.

פרעסע אפּקלאנג

די ווייניגער צייטונג-
שרייבט פאָנגירעט:
דער רב הכולל פון רומע-
ניע דר. רודסא פרוי, וועל-
כער האט געווישט ערלעכע
טעג אין דער שווייץ, כרי צו
האבן א נייטע געשפערטן מיט
די אָנצירונג פון דער קהלה
נאָנצוואַנציקס, האט געהאלטן
צוויי קאָנפערענצן פאר דער
יידישער קהלה פון ציריך.
דער רב הכולל, וועלכער איז
אויך דער יושב ראש פון דער
פערזענלעכער פון די יידישע
קהלות רומעניע, האט
באגרייכט דעם יאָרשן צבור
פון ציריך אין יאָרשן פון די
רומענישע יידן, ביים חתונות
פון זיין ערשטער קאָנפערענץ
איבער "רעגס" און נעמעס
קיין דער ציריכער יידישער
געזעלשאפט, וואָס ער האט
געהאלטן אין אָנצירונג פון
א גרויסן עולם. ער האט
אויסגעדערט דעם געזאגט
אז אין דער יידישער אונזער
סגור, געזען די געזענע ארומ
נישט נאך די באַזייערונג
"בן אדם למצוה" צווישן
נאך אים געשטאנען, נאך איר
די "בין אדם לחבירו" צווישן
איינע מענטש אן דעם אנדערן.
דער צווייטער אינטערעסאנט
איז געווענענע געזאָרן פון
קאָנפערענץ איבער "דער רב
יידישער נייטזיקער ווייטער-
שאַנדיק". דער ערשטער האט
דערמאנט דעם אינטערסאנט
פונעם ווארשעווער געמא, א
אלס א רעפּרעזענטאנט פון דער
יידישער רעפּרעזענטאנט און האט
אָנגעזיגט אז אויפלייבט ס'א
האט זיך איבערגעזאגט דער
ניס פון אירעלענד פונעם
יידישן פאָלג, נאך אויפלייב
קאפאס ראָגן. די יידישע נע-
שיכטע און אבער חסיד גע-
ווען באַרעקט און צווייטענע
איינע פון גרויסן—דער אב
ס סטאטיסטיק, די הייזער, די
פוישע און נייטזיקע אויט
ראָטונג און אינטערסאנט
וועגן—די אָנצירונג איבער.

די ווייניגער צייטונג-
שרייבט פאָנגירעט:
דער רב הכולל פון רומע-
ניע דר. רודסא פרוי, וועל-
כער האט געווישט ערלעכע
טעג אין דער שווייץ, כרי צו
האבן א נייטע געשפערטן מיט
די אָנצירונג פון דער קהלה
נאָנצוואַנציקס, האט געהאלטן
צוויי קאָנפערענצן פאר דער
יידישער קהלה פון ציריך.
דער רב הכולל, וועלכער איז
אויך דער יושב ראש פון דער
פערזענלעכער פון די יידישע
קהלות רומעניע, האט
באגרייכט דעם יאָרשן צבור
פון ציריך אין יאָרשן פון די
רומענישע יידן, ביים חתונות
פון זיין ערשטער קאָנפערענץ
איבער "רעגס" און נעמעס
קיין דער ציריכער יידישער
געזעלשאפט, וואָס ער האט
געהאלטן אין אָנצירונג פון
א גרויסן עולם. ער האט
אויסגעדערט דעם געזאגט
אז אין דער יידישער אונזער
סגור, געזען די געזענע ארומ
נישט נאך די באַזייערונג
"בן אדם למצוה" צווישן
נאך אים געשטאנען, נאך איר
די "בין אדם לחבירו" צווישן
איינע מענטש אן דעם אנדערן.
דער צווייטער אינטערעסאנט
איז געווענענע געזאָרן פון
קאָנפערענץ איבער "דער רב
יידישער נייטזיקער ווייטער-
שאַנדיק". דער ערשטער האט
דערמאנט דעם אינטערסאנט
פונעם ווארשעווער געמא, א
אלס א רעפּרעזענטאנט פון דער
יידישער רעפּרעזענטאנט און האט
אָנגעזיגט אז אויפלייבט ס'א
האט זיך איבערגעזאגט דער
ניס פון אירעלענד פונעם
יידישן פאָלג, נאך אויפלייב
קאפאס ראָגן. די יידישע נע-
שיכטע און אבער חסיד גע-
ווען באַרעקט און צווייטענע
איינע פון גרויסן—דער אב
ס סטאטיסטיק, די הייזער, די
פוישע און נייטזיקע אויט
ראָטונג און אינטערסאנט
וועגן—די אָנצירונג איבער.

די ווייניגער צייטונג-
שרייבט פאָנגירעט:
דער רב הכולל פון רומע-
ניע דר. רודסא פרוי, וועל-
כער האט געווישט ערלעכע
טעג אין דער שווייץ, כרי צו
האבן א נייטע געשפערטן מיט
די אָנצירונג פון דער קהלה
נאָנצוואַנציקס, האט געהאלטן
צוויי קאָנפערענצן פאר דער
יידישער קהלה פון ציריך.
דער רב הכולל, וועלכער איז
אויך דער יושב ראש פון דער
פערזענלעכער פון די יידישע
קהלות רומעניע, האט
באגרייכט דעם יאָרשן צבור
פון ציריך אין יאָרשן פון די
רומענישע יידן, ביים חתונות
פון זיין ערשטער קאָנפערענץ
איבער "רעגס" און נעמעס
קיין דער ציריכער יידישער
געזעלשאפט, וואָס ער האט
געהאלטן אין אָנצירונג פון
א גרויסן עולם. ער האט
אויסגעדערט דעם געזאגט
אז אין דער יידישער אונזער
סגור, געזען די געזענע ארומ
נישט נאך די באַזייערונג
"בן אדם למצוה" צווישן
נאך אים געשטאנען, נאך איר
די "בין אדם לחבירו" צווישן
איינע מענטש אן דעם אנדערן.
דער צווייטער אינטערעסאנט
איז געווענענע געזאָרן פון
קאָנפערענץ איבער "דער רב
יידישער נייטזיקער ווייטער-
שאַנדיק". דער ערשטער האט
דערמאנט דעם אינטערסאנט
פונעם ווארשעווער געמא, א
אלס א רעפּרעזענטאנט פון דער
יידישער רעפּרעזענטאנט און האט
אָנגעזיגט אז אויפלייבט ס'א
האט זיך איבערגעזאגט דער
ניס פון אירעלענד פונעם
יידישן פאָלג, נאך אויפלייב
קאפאס ראָגן. די יידישע נע-
שיכטע און אבער חסיד גע-
ווען באַרעקט און צווייטענע
איינע פון גרויסן—דער אב
ס סטאטיסטיק, די הייזער, די
פוישע און נייטזיקע אויט
ראָטונג און אינטערסאנט
וועגן—די אָנצירונג איבער.

די ווייניגער צייטונג-
שרייבט פאָנגירעט:
דער רב הכולל פון רומע-
ניע דר. רודסא פרוי, וועל-
כער האט געווישט ערלעכע
טעג אין דער שווייץ, כרי צו
האבן א נייטע געשפערטן מיט
די אָנצירונג פון דער קהלה
נאָנצוואַנציקס, האט געהאלטן
צוויי קאָנפערענצן פאר דער
יידישער קהלה פון ציריך.
דער רב הכולל, וועלכער איז
אויך דער יושב ראש פון דער
פערזענלעכער פון די יידישע
קהלות רומעניע, האט
באגרייכט דעם יאָרשן צבור
פון ציריך אין יאָרשן פון די
רומענישע יידן, ביים חתונות
פון זיין ערשטער קאָנפערענץ
איבער "רעגס" און נעמעס
קיין דער ציריכער יידישער
געזעלשאפט, וואָס ער האט
געהאלטן אין אָנצירונג פון
א גרויסן עולם. ער האט
אויסגעדערט דעם געזאגט
אז אין דער יידישער אונזער
סגור, געזען די געזענע ארומ
נישט נאך די באַזייערונג
"בן אדם למצוה" צווישן
נאך אים געשטאנען, נאך איר
די "בין אדם לחבירו" צווישן
איינע מענטש אן דעם אנדערן.
דער צווייטער אינטערעסאנט
איז געווענענע געזאָרן פון
קאָנפערענץ איבער "דער רב
יידישער נייטזיקער ווייטער-
שאַנדיק". דער ערשטער האט
דערמאנט דעם אינטערסאנט
פונעם ווארשעווער געמא, א
אלס א רעפּרעזענטאנט פון דער
יידישער רעפּרעזענטאנט און האט
אָנגעזיגט אז אויפלייבט ס'א
האט זיך איבערגעזאגט דער
ניס פון אירעלענד פונעם
יידישן פאָלג, נאך אויפלייב
קאפאס ראָגן. די יידישע נע-
שיכטע און אבער חסיד גע-
ווען באַרעקט און צווייטענע
איינע פון גרויסן—דער אב
ס סטאטיסטיק, די הייזער, די
פוישע און נייטזיקע אויט
ראָטונג און אינטערסאנט
וועגן—די אָנצירונג איבער.

די ווייניגער צייטונג-
שרייבט פאָנגירעט:
דער רב הכולל פון רומע-
ניע דר. רודסא פרוי, וועל-
כער האט געווישט ערלעכע
טעג אין דער שווייץ, כרי צו
האבן א נייטע געשפערט

ישראל.